

बृहन्मुंबई महानगरपालिका

॥ गणेशोत्सव ॥

❖ माहिती पुस्तिका - २०२५ ❖

॥ श्रीगणेशमूर्ती पर्यावरणपूरक असावी, कृत्रिम तलावातच विसर्जित व्हावी ॥

ही पुस्तिका डाऊनलोड
करण्यासाठी 'क्यूआर कोड'
स्कॅन करा.

श्रीगणेशमूर्ती विसर्जनासाठी कृत्रिम
तलावांच्या माहितीकरिता
'क्यूआर कोड' स्कॅन करा.

श्रीगणेशोत्सव

महाराष्ट्राचा 'राज्य उत्सव',

मुंबईचा मानबिंदू

मुंबई! एक स्वप्ननगरी! सतत धावणारं, कधीही न थांबणारं महानगर! या वेगवान महानगराचा उत्सव म्हणजे श्रीगणेशोत्सव. या उत्सवाचं मुंबईतील प्रत्येकाशी एक वेगळं नातं आहे. वर्षातून एकदा हा उत्सव साजरा केला जातो. या उत्सवाचे पडघम वाजायला लागले की, प्रत्येक मुंबईकरामध्ये अमाप उत्साह संचारतो. एकात्मतेचं प्रतिक असलेला हा सांस्कृतिक सोहळाच या महानगराच्या उंबरठ्यावर येवून थांबतो तेव्हा इथली प्रत्येक गल्ली, चौक आणि या महानगरालगत असलेली उपनगरे गणरायाच्या स्वागतासाठी सज्ज होतात.

लोकमान्य बाळ गंगाधर टिळकांच्या प्रेरणेने सुरु झालेला सार्वजनिक श्रीगणेशोत्सव साजरा करण्यासाठी मुंबईकर मोठ्या भक्तीभावाने दरवर्षी एकत्र येतात. यंदाही हा उत्सव आनंदात आणि उत्साहात साजरा करण्यासाठी नागरिक तयारी करीत आहेत. त्यांना विविध प्रकारच्या सोयीसुविधा पुरविण्यासाठी बृहन्मुंबई महानगरपालिका प्रशासन दरवर्षीप्रमाणेच सुसज्ज, सजग व कर्तव्यतत्पर आहे.

श्रीगणेशोत्सव आनंद, भराभराट, समृद्धी घेवून येत असतो. या वर्षापासून तर हा उत्सव 'महाराष्ट्राचा राज्य उत्सव' म्हणून घोषित करण्यात आला आहे. त्यामुळे मुंबईशी घट्ट सांस्कृतिक नातं असलेला, मुंबई महानगरीचा मानबिंदू ठरलेला श्रीगणेशोत्सव आता संपूर्ण राज्याचा उत्सव म्हणून साजरा होणार आहे. साहजिकच हा उत्सव अधिकाधिक आनंदाने आणि तितक्याच शिस्तबद्धतेने साजरा करण्याची आपल्या सर्वांची जबाबदारी आता वाढली आहे. या सांस्कृतिक उत्सवात आबालवृद्धांपासून समाजातील विविध वर्गातील लोक सहभागी होतात. यात विविध जातीधर्माच्या, पंथांच्या लोकांचा समावेश असतो. संपूर्ण महाराष्ट्राचा हा आपला राज्य उत्सव आनंदात आणि उत्साहात साजरा करण्यासाठी मुंबईकर तयारी करीत आहेत, त्यांना विविध प्रकारच्या सोयीसुविधा पुरविण्यासाठी बृहन्मुंबई महानगरपालिका सुसज्ज आहे.

श्रीगणेशोत्सव साजरा करताना घरोघरी श्रीगणरायाच्या मूर्तीची प्रतिष्ठापना केली जाते. साक्षात श्रीगणरायाची ही मूर्ती घरी आणताना अवतीभवती असलेलं पर्यावरणही आपल्याला जपायचं आहे. पर्यावरण जपण्याचे हे व्रत अंगिकारण्यास आपण शेजाऱ्यांना, नातलगांना, मित्रांना, कार्यालयीन सहकाऱ्यांनाही प्रेरित करायचं आहे. या अंतर्गत प्रामुख्याने पर्यावरणपूरक साहित्यापासून साकारलेल्या व पर्यावरणपूरक रंगांचाच वापर केलेल्या आणि सहा फुटांपेक्षा कमी उंचीच्या श्रीगणेशमूर्तीच्या पूजनाला प्राधान्य द्यायचं आहे. यामुळे उत्सवानंतर सुख- समाधान, आनंद अन् समृद्धीने आपली ओंजळ भरून परतीच्या प्रवासाला निघालेल्या बाप्पाला आपण आनंदाने निरोप देऊ.

माननीय उच्च न्यायालय, केंद्रीय प्रदूषण नियंत्रण मंडळ, माननीय मुख्यमंत्री, माननीय उपमुख्यमंत्री, वरिष्ठ मंत्रीगण, पोलिस प्रशासन यांच्या आदेशान्वये मुंबईतील श्रीगणेशोत्सव आनंदात आणि समाधानाने पार पडावा, यासाठी बृहन्मुंबई महानगरपालिका प्रशासनाकडून दरवर्षी उत्तमोत्तम आणि सर्वसमावेशक सोयीसुविधा पुरविल्या जातात. मुंबईतील सार्वजनिक श्रीगणेश मंडळांना लागणाऱ्या विविध परवानग्या दिनांक २१ जुलै २०२५ पासून एक खिडकी योजनेद्वारे ऑनलाइन पद्धतीने देण्यात येत आहेत. यामुळे मंडळांचा वेळ वाचत आहे. महानगरपालिकेचे संकेतस्थळ <https://mcgm.gov.in> यावर ही सुविधा उपलब्ध आहे.

पर्यावरणपूरक मूर्ती घडविणाऱ्या मूर्तिकारांना दरवर्षीप्रमाणे यंदाही शाडूची माती महानगरपालिकेकडून मोफत पुरविण्यात आली आहे. आतापर्यंत एकूण ९९९ टनांहून अधिक शाडू माती मोफत वितरित करण्यात आली आहे. तसेच, एक हजारांपेक्षा अधिक मूर्तिकारांना मंडप परवानगी देण्यात आली आहे. यंदापासून महानगरपालिकेकडून प्रायोगिक तत्त्वावर पर्यावरणपूरक रंग पुरवठा करण्यात आला. एकूण सहा पर्यावरणपूरक रंगांचा यामध्ये समावेश आहे. यात ७ हजार ८०० लीटर रंग आणि ३ हजार लीटर इको प्रायमर पुरविण्यात आले आहे. श्रीगणेशोत्सवाबाबत प्रशासनाकडून वेळोवेळी विविध सूचना, उपक्रमांबाबत माहिती दिली जाते. ही माहिती नागरिकांना, श्रीगणेशभक्तांना वेळेवर कळावी, यासाठी प्रशासनाकडून विविध प्रसारमाध्यमांचा प्रभावीपणे उपयोग केला जातो. यासाठी बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या अधिकृत संकेतस्थळावरून (<https://mcgm.gov.in>) तसेच समाज माध्यमांद्वारे (mybmc mybmc my_bmc my bmc my mumbai) सातत्याने प्रचार आणि प्रसिद्धी केली जाते. वेळोवेळी परिपत्रकांद्वारे, वार्तापत्रांद्वारे, परिमंडळ आणि विभाग कार्यालय (वॉर्ड) स्तरावर बैठका घेवून नागरिकांपर्यंत माहिती पोहोचविली जाते. मा.उच्च न्यायालय तसेच न्यायालयीन स्तरावर वेळोवेळी देण्यात आलेल्या संबंधित आदेशांची परिणामकारक अंमलबजावणी करण्याच्या दृष्टीने योग्य ती कार्यवाही करण्यात येते.

पर्यावरणपूरक श्रीगणेशोत्सवाचा एक भाग म्हणून बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या सर्व विभागांमध्ये कृत्रिम तलावांची निर्मिती करण्यात येते. या तलावांना दरवर्षी नागरिकांचा वाढता प्रतिसाद मिळत आहे. गतवर्षी कृत्रिम तलावांमध्ये ८२ हजारांपेक्षा अधिक मूर्तींचे विसर्जन करण्यात आले. यंदादेखील सर्व विभागांमध्ये २८८ हून अधिक कृत्रिम तलाव तयार करण्यात आले आहेत. मुंबईकरांनी श्रीगणेशमूर्तींचे विसर्जन हे कृत्रिम तलावातच करावे, असे आवाहन करण्यात येत आहे. पर्यावरण रक्षणाचे हे भान आपल्याला निर्माल्याबाबत देखील जपायचे आहे. घरगुती व सार्वजनिक श्रीगणेशोत्सव मंडळाच्या ठिकाणचे निर्माल्य संकलित करण्यासाठी महानगरपालिकेने विसर्जन स्थळी निर्माल्य कलश उपलब्ध करून दिले आहेत, त्यातच निर्माल्य टाकायचे आहे. असे करताना प्लास्टिक पिशव्यांचा वापर टाळायचा आहे. या निर्माल्यापासून खत तयार करण्यात येते. हे खत मुंबईतील विविध उद्यानांमध्ये वापरण्यात येते. पर्यावरणपूरकता जपण्याचा भाग म्हणून श्रीगणेशोत्सवादरम्यान ध्वनी प्रदूषण होणार नाही, याचीही काळजी घ्यायची आहे. त्यामुळे निर्धारित वेळेत व निर्धारित मर्यादितच ध्वनिकोषकांचा वापर करायचा आहे.

पर्यावरणपूरक श्रीगणेशोत्सवासोबतच विविध सामाजिक विषयांवर प्रभावी देखाव्यांच्या माध्यमातून प्रकाश टाकत जनप्रबोधन करणाऱ्या सार्वजनिक श्रीगणेशोत्सव मंडळांना प्रोत्साहन मिळावे, या प्रमुख उद्देशाने दरवर्षी बृहन्मुंबई महानगरपालिका प्रशासनाद्वारे श्रीगणेश गौरव स्पर्धेचे आयोजन करण्यात येते. यंदा या स्पर्धेचे ३६ वे वर्ष असून स्पर्धेत सहभागी होण्याच्या अर्जाचा नमुनादेखील या पुस्तिकेत पृष्ठ क्र. १२ व १३ वर दिलेला आहे. सार्वजनिक श्रीगणेशोत्सव मंडळांनी या स्पर्धेत सहभागी व्हावे, असे आवाहनही या निमित्ताने करण्यात येत आहे.

बृहन्मुंबई महानगरपालिकेद्वारे देण्यात येणाऱ्या विविध सेवा-सुविधांची माहिती श्रीगणेशोत्सव मंडळांना व जनतेला कळावी या उद्देशाने ही पुस्तिका तयार केली आहे. या पुस्तिकेतील माहिती श्रीगणेशभक्तांसाठी व सार्वजनिक श्रीगणेशोत्सव मंडळांसाठी उपयुक्त ठरेल, अशी अपेक्षा आहे. मुंबईकरांनी तसेच सार्वजनिक श्रीगणेशोत्सव मंडळांनी श्रीगणेशोत्सव साजरा करताना बृहन्मुंबई महानगरपालिका व मुंबई पोलीस यांच्याद्वारे वेळोवेळी देण्यात येणाऱ्या सूचनांचे काटेकोरपणे पालन करावे, अशी विनंती पुन्हा एकदा करण्यात येत आहे.

यंदाचा श्रीगणेशोत्सव दरवर्षीप्रमाणे उत्साहात साजरा करूया. त्याचबरोबर हा सोहळा अधिकाधिक आनंददायी व स्मरणीय ठरावा, यासाठी आपण सुखकर्ता गणरायाला विनंती करूया. सर्वांना श्रीगणेशोत्सवाच्या हार्दिक शुभेच्छा !

प्रशांत सपकाळे
उप आयुक्त (परिमंडळ - २)
तथा श्रीगणेशोत्सव समन्वयक

डॉ. अमित सैनी
अतिरिक्त महानगरपालिका आयुक्त
(पूर्व उपनगरे)

भूषण गगराणी
महानगरपालिका आयुक्त तथा प्रशासक,
बृहन्मुंबई महानगरपालिका

बृहन्मुंबईतील गणेशोत्सव

मुंबईत श्रीगणेशोत्सव मोठ्या प्रमाणात उत्साहात आणि आनंदात साजरा केला जातो. मुंबईत दरवर्षी सुमारे दहा हजारांहून अधिक सार्वजनिक व दोन लाखांपेक्षा जास्त घरगुती गणपती मूर्तींची स्थापना केली जाते. यासाठी विविध सेवासुविधा पुरविण्याच्या कार्याला बृहन्मुंबई महानगरपालिका किमान चार महिने आधीपासून सुरुवात करते. उत्सवापूर्वी, उत्सवादरम्यान व उत्सवानंतर सुद्धा महानगरपालिकेतर्फे अनेक सेवासुविधा पुरविल्या जातात. यासाठी बेस्ट, विविध गणेशोत्सव मंडळे, पोलीस, वाहतूक पोलीस, महाराष्ट्र राज्य वीज वितरण कंपनी, अदानी एनर्जी, मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरण (एम.एम.आर.डी.ए.), मेट्रो, राज्य व केंद्र शासनाच्या अखत्यारितील विविध विभाग यांच्यासह मुंबईकर जनतेचेही मोलाचे सहकार्य बृहन्मुंबई महानगरपालिकेला मिळते. यामुळे हा उत्सव सुरळीतपणे व शांततेने साजरा करण्यास मदत होते.

श्रीगणेशोत्सव काळात महानगरपालिकेतर्फे मुख्यतः सार्वजनिक आरोग्य, रस्त्यांची देखभाल व दुरुस्ती, तात्पुरते रस्ते बांधणे, घनकचऱ्याचे व्यवस्थापन, वाहतूक नियंत्रण, विसर्जनाच्या ठिकाणी प्रकाश व्यवस्था; तसेच जीवरक्षकांची नेमणूक करण्यासह विविध कामे सुयोग्यपणे केली जातात. पर्यावरणाचा न्हास रोखण्यासाठी गत काही वर्षांपासून निर्माल्य संकलन व विल्हेवाट लावण्याची स्वतंत्र व्यवस्था केली जात आहे. यामुळे निर्माल्य समुद्रात किंवा तलावात टाकले जात नाही, पर्यायाने जल-प्रदूषण टळते. यासाठी जनतेकडून मिळालेल्या उत्तम सहकार्यामुळे गतवर्षी ३८९ मेट्रिक टन निर्माल्य संकलित करण्यात आले. या निर्माल्यापासून मुंबईतील मोकळ्या जागांमध्ये खत तयार करून त्याचा वापर महानगरपालिकेच्या उद्यानांमध्ये नियमितपणे केला जात आहे. याच अनुषंगाने यंदाही नागरिकांना निर्माल्य कलशांमध्येच 'निर्माल्य' संकलित करून सहकार्य करण्याचे आवाहन महानगरपालिकेकडून करण्यात येत आहे.

विसर्जनाच्या दिवशी आपत्कालीन सेवा म्हणून अनेक ठिकाणी बिनतारी संदेश यंत्रणेसह जीवरक्षक मोटरबोट्स, वैद्यकीय सेवा, रुग्णवाहिका इत्यादी सुविधा दिल्या जातात. यंदाही श्रीगणेशोत्सव मंडळांसोबत महानगरपालिकेच्या वतीने उत्तम समन्वय साधला जात आहे. ज्यामुळे मंडळांना आवश्यक परवाने वेळेत मिळण्यासोबतच आवश्यक त्या सोयी-सुविधा चांगल्याप्रकारे उपलब्ध होण्यास मदत होत आहे.

१) विभाग पातळीवर समन्वय समिती :

श्रीगणेशोत्सव सुरळीतपणे व शांततेने साजरा करण्यासाठी सर्व यंत्रणांसह जनतेकडून योग्य ती काळजी घेतली जाते. या समन्वयासाठी महानगरपालिकेच्या सर्व प्रशासकीय विभागांमध्ये स्वतंत्रपणे समन्वय समित्यांची स्थापना करण्यात आली आहे. यात महानगरपालिकेचे सहाय्यक आयुक्त व संबंधित अधिकारी, पोलीस अधिकारी, बृहन्मुंबई सार्वजनिक श्रीगणेशोत्सव समन्वय समितीचे प्रतिनिधी तसेच इतर संबंधित खात्याचे अधिकारी यांचा समावेश असतो. या काळात संबंधित सहाय्यक आयुक्त हे सुनियोजन व्यवस्थापन साधण्यासाठी आवश्यकतेनुसार समितीच्या बैठकांचे आयोजन करतात.

२) मंडप बांधण्यासाठी परवानगी व आकार :

२.१) मंडप बांधण्यासाठी परवानगी देण्याची प्रक्रिया साधारणपणे श्रीगणेशोत्सवाच्या अगोदर सुरु होते. मा. उच्च न्यायालयाच्या व महाराष्ट्र शासनाच्या विविध आदेशांच्या अधीन राहून श्रीगणेशोत्सव मंडळांना मंडपांसाठी ऑनलाईन परवानगी देण्यात येते. परवानगीसाठी महानगरपालिकेमार्फत प्रत्येक विभाग कार्यालयात 'एक खिडकी योजना' ऑनलाईन पध्दतीने सुरु करण्यात येते. मंडळांकडून अर्ज प्राप्त झाल्यापासून शक्य तितक्या लवकर व सामान्यपणे पाच दिवसांच्या आत मंडप बांधण्यासाठी परवानगी देण्याचा प्रयत्न असतो.

२.२) श्रीगणेशोत्सवासाठी नव्याने खासगी अथवा सार्वजनिक जागा हवी असल्यास ऑनलाइन 'एक खिडकी योजना'द्वारे स्थानिक पोलीस ठाणे, सहाय्यक पोलीस आयुक्त (वाहतूक) आणि संबंधित महानगरपालिका उप-आयुक्त यांची मान्यता घेणे आवश्यक असते.

२.३) सन १९९७ च्या महाराष्ट्र अधिनियमानुसार काही अटी आहेत. क्रीडांगणाच्या प्रयोजनार्थ राखून ठेवलेल्या, नामनिर्देशित केलेल्या किंवा वाटप केलेल्या राज्य शासनाच्या किंवा नियोजन प्राधिकरणाच्या ताब्यातील कोणत्याही भूखंडाच्या संबंधात एकावेळी १२ दिवसांपेक्षा अधिक नसेल इतक्या मुदतीसाठी श्रीगणेशोत्सवाकरिता बांधण्यात येणाऱ्या मंडपाला सदर जागा देताना पूर्वस्थितीत करण्याच्या अटीसापेक्ष मंडळांना परवानगी देण्यात येते.

२.४) श्रीगणेशोत्सव मंडळांना विभाग कार्यालयांमार्फत परवानगी देण्यात येणार आहे. या परवानगीचे दरवर्षी ऑनलाइन नूतनीकरण करणे गरजेचे असेल. दिनांक २१ जुलै २०२५ पासून एक खिडकी योजनेनुसार संगणकीय प्रणालीद्वारे सार्वजनिक श्रीगणेशोत्सव मंडळांना मंडप उभारणीसाठी ऑनलाइन परवानगी देण्याची कार्यवाही सुरु करण्यात आली आहे. सदर नोंदणीप्रक्रिया <https://portal.mcgm.gov.in> या संकेतस्थळावर उपलब्ध आहे.

२.५) प्रतिबंध केलेल्या वस्तूंची आणि त्याचसदृश (प्रतिमा) जाहिरात लावण्यास श्रीगणेशोत्सव मंडळांना परवानगी देता येणार नाही. मंडपामध्ये जाहिराती लावू इच्छिणाऱ्या मंडळांना विहित शुल्क आकारण्यात येईल.

२.६) २५ फूटांपेक्षा अधिक उंची असलेल्या मंडपांच्या बांधणी स्थैर्यतेची (**Structural Stability**) हमी मंडळांकडून घेऊन त्यासाठी मंडळास जबाबदार धरण्यात येईल.

३) पर्यावरणपूरक श्रीगणेशमूर्तीसाठी ९९१ टनांपेक्षा अधिक मोफत शाडू माती वाटप :-

३.१) बृहन्मुंबई महानगरपालिका क्षेत्रात पर्यावरणपूरक पद्धतीने श्रीगणेशोत्सव साजरा व्हावा, यासाठी महानगरपालिकेने यावर्षी विशेष प्रयत्न सुरु केले आहेत. त्याचाच एक भाग म्हणून मोफत शाडू मातीसाठी ५३२ पेक्षा अधिक मूर्तिकारांनी मागणी केली असून, त्यांना ९९१ टनांपेक्षा अधिक मोफत शाडू माती देण्यात आली आहे.

३.२) श्रीगणेशमूर्तीची उंची शक्यतोवर कमी ठेवावी. मूर्ती पर्यावरणपूरक साहित्याची असावी.

३.३) श्रीगणेशमूर्ती तयार करताना पर्यावरणाचा, उंचीचा विचार करणे आवश्यक आहे. मूर्ती रंगविताना काही ठिकाणी बंदी घातलेल्या रंगांचा वापर केला जातो. त्यामुळे तलावात / समुद्रात प्रदूषण तर होतेच, शिवाय अशा श्रीगणेशमूर्तीचे विघटन त्वरित होत नाही. त्यासाठी वेगळी व्यवस्था करावी लागते. त्यामुळे प्रत्येक मंडळाने श्रीगणेशमूर्ती खरेदी करताना ती मातीची अथवा पर्यावरणपूरक साहित्याची बनविली आहे, हे पाहूनच खरेदी करावी.

३.४) पर्यावरणपूरक श्रीगणेशोत्सवास प्रोत्साहन मिळावे, या हेतूने पर्यावरणपूरक मूर्ती तयार करणाऱ्या मूर्तिकारांसाठी विविध ठिकाणी निःशुल्क जागा उपलब्ध करून दिली आहे. त्याचे वितरण विभागनिहाय 'प्रथम येणाऱ्यास प्रथम प्राधान्य' या तत्त्वावर उपलब्धतेनुसार केले आहे.

४) स्वच्छता व आरोग्य :-

४.१) सार्वजनिक आरोग्याबाबत प्रत्येकाने आपल्या विभागात उंदीर, डास इत्यादींचा उपद्रव होणार नाही, याची काळजी घ्यावी. जेणेकरून लेप्टोस्पायरोसिस व इतर साथीच्या रोगांचा फैलाव होणार नाही.

४.२) मोकळ्या जागेवरील माती, कचरा काढून घेण्याची काळजी घ्यावी, जेणेकरून श्रीगणेशोत्सवाच्या कालावधीत संपूर्ण स्वच्छता राखली जाईल व आरोग्यास धोका निर्माण होणार नाही.

४.३) प्रत्येक श्रीगणेशोत्सव मंडळाने मंडपाचा परिसर, रस्ते व विसर्जनाची ठिकाणे स्वच्छ व सुंदर ठेवावीत. आवश्यकतेनुसार कचरा संकलित करण्याची स्वतंत्र व्यवस्था करावी.

४.४) मंडपात तसेच मंडपाच्या आजूबाजूच्या परिसरात महानगरपालिकेने तयार केलेली लोकोपयोगी भिक्तीपत्रके, कापडी फलक तसेच इतर समाजोपयोगी माहितीपत्रके प्रदर्शित करावीत.

४.५) मंडपाच्या परिसरात आग विझविण्यासाठी सहज उपलब्ध होईल, अशा रितीने वाळू (रेती) बादल्या व पाण्याची व्यवस्था असावी. मंडपाजवळील अग्निशमन केंद्राचा संपर्क क्रमांक मंडळातील कार्यकर्त्यांकडे व पदाधिकार्यांकडे असावा. मंडपामुळे खडे होणार नाहीत, याची दक्षता घ्यावी.

४.६) मंडपात तसेच विसर्जनाच्या वेळी भाविकांच्या सुरक्षा व्यवस्थेबाबत विशेष जागरूक असावे तसेच पोलिसांना सहकार्य करावे. आपत्कालीन नियंत्रण कक्ष यांचे संपर्क क्रमांक १९१६ / २२६९४७२५-२७ असे आहेत.

४.७) श्रीगणेशमूर्ती विसर्जनाच्या कालावधीत मावा व माव्याचा वापर करून तयार केलेले पदार्थ खरेदी केले जातात. हे पदार्थ शिळे असल्यास त्यांच्या सेवनामुळे आजार उद्भवू शकतात. त्यामुळे ताज्या आणि खाण्यायोग्य पदार्थांची तपासणी करून खरेदी व वाटप करावे. श्रीगणेशोत्सव साजरा होत असलेल्या परिसरात फेरीवाल्यांना खाद्यपदार्थांची विक्री करण्यास प्रतिबंध करावा. याबाबतीत काही मदत लागल्यास महानगरपालिकेच्या संबंधित विभागातील वरिष्ठ निरीक्षक (अनुज्ञापन खाते/वैद्यकीय आरोग्य अधिकारी) यांच्याशी संपर्क साधावा.

५) निर्माल्य व्यवस्थापन :-

मागील काही वर्षांपासून श्रीगणेशोत्सव कालावधीत तयार होणाऱ्या निर्माल्यावर योग्य ती प्रक्रिया करून खत तयार केले जाते. यामुळे समुद्र व तलावाचे प्रदूषण टळते. या निर्माल्य व्यवस्थापनेमध्ये सुसूत्रता आणण्यासाठी खालील सूचना देण्यात येत आहेत.

५.१) प्रत्येक मंडळाने श्रीगणेशोत्सव कालावधीत तयार होणारे निर्माल्य व तत्सम पदार्थ साठवून ठेवण्यासाठी व्यवस्था करावी. निर्माल्याचे व्यवस्थित वर्गीकरण करावे. तसेच, ज्यापासून खत तयार करता येऊ शकत नाही, असे पदार्थ वेगळ्या डब्यात जमा करावे. संकलित होणारे निर्माल्य हे महानगरपालिकेच्या निर्माल्य वाहून नेणाऱ्या वाहनास हस्तांतरित करावे.

५.२) वाहन पोहोचण्यास अडथळा असलेल्या ठिकाणच्या सार्वजनिक गणेशोत्सव मंडळाने / नागरिकांनी महानगरपालिकेच्या वाहनाला सोईचे होईल, अशा ठिकाणी एकत्रितपणे निर्माल्य संकलित करून ठेवावे.

६) पर्यावरणपूरक गणेशोत्सव :-

६.१) शाडू मातीपासून बनविलेल्या मूर्तीची स्थापना करावी.

६.२) आरास करण्यासाठी पर्यावरणपूरक बाबींचा वापर करावा. तसेच थर्माकोल, प्लास्टर ऑफ पॅरिस, प्लास्टिक अशा विघटन न होणाऱ्या वस्तू/पदार्थांचा वापर टाळावा.

६.३) श्रीगणेशमूर्तीचे विसर्जन करण्यासाठी कृत्रिम तलावांना प्राधान्य द्यावे किंवा बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या श्रीगणेशमूर्ती संकलन केंद्रात मूर्ती जमा कराव्यात.

७) पर्यावरणपूरक उत्सवाला हातभार :-

श्रीगणेशोत्सव पर्यावरणपूरक पद्धतीने साजरा व्हावा, यासाठी कृत्रिम तलावांची सुविधा तर उपलब्ध करून देण्यात आली आहे. याशिवाय यंदाच्या श्रीगणेशोत्सवात ऑनलाइन खरेदी माध्यमांशी (ऑनलाईन शॉपिंग प्लॅटफॉर्म) संपर्क साधून पर्यावरणपूरक श्रीगणेशमूर्ती घरपोच वितरण करण्याची सुविधा पुरविण्याकरिता महानगरपालिकेकडून समन्वय साधण्यात येत आहे. यामुळे भाविकांना पर्यावरणपूरक मूर्ती अगदी सहज आणि घरबसल्या उपलब्ध होत आहे. यातून पर्यावरणपूरक उत्सवाला हातभार लागणार आहे.

आपत्कालीन नियंत्रण कक्ष : १९१६ / २२६९४७२५ - २७

८) श्रीगणेशमूर्ती विसर्जन :-

८.१) मुंबई महानगरातील श्रीगणेशोत्सव अधिकाधिक पर्यावरणपूरक पद्धतीने साजरा व्हावा, यासाठी बृहन्मुंबई महानगरपालिका प्रशासन श्रीगणेश मूर्ती घडविणाऱ्या मूर्तिकारांना शाडूची माती पुरविणे, त्यांना जागा उपलब्ध करून देणे, मूर्ती विसर्जनासाठी कृत्रिम तलाव तयार करणे आणि पर्यावरणपूरक श्रीगणेशोत्सवाला प्रोत्साहन देण्याच्या उद्देशाने 'श्री गणेश गौरव स्पर्धा' आयोजित करणे यासारखे विविध उपक्रम राबवित असते. याच श्रृंखलेत यंदा नागरिकांना मुंबईतील कृत्रिम तलावांच्या ठिकाणांची माहिती सहजपणे उपलब्ध व्हावी, या उद्देशाने 'जीपीएस लोकेशनस'सह असलेली कृत्रिम तलावांची यादी बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध करून देण्यात येत आहे. विशेष म्हणजे या यादीचा 'क्यू आर कोड' जनसंपर्क विभागाद्वारे प्रकाशित करण्यात येणाऱ्या माहिती पुस्तिकेसह विविध ठिकाणी प्रदर्शित करण्यात आलेला आहे.

८.२) मुंबई महानगरात एकूण ६८ नैसर्गिक विसर्जन स्थळे आहेत. तसेच, यावर्षी २८८ पेक्षा अधिक ठिकाणी कृत्रिम विसर्जन स्थळेही असणार आहेत. विभाग स्तरावर फिरती विसर्जन स्थळे/श्रीगणेशमूर्ती संकलन केंद्रे देखील तयार करण्यात आली आहेत.

८.३) चौपाट्यांवर श्रीगणेशमूर्ती विसर्जनाच्या ठिकाणी भरती व ओहोटीची वेळ, लाटांची उंची नमूद करणारा फलक प्रदर्शित केला जाईल. सदर ठिकाणी देण्यात येणाऱ्या तसेच महानगरपालिका आणि पोलिसांकडून प्राप्त होणाऱ्या सूचनांचे तंतोतंत पालन करावे.

८.४) विसर्जनाच्या ठिकाणी महानगरपालिका तसेच अनेक स्वयंसेवी संस्थांमार्फत वैद्यकीय सेवा, पिण्याचे पाणी, शौचालये, आपत्कालीन व्यवस्था इत्यादी सेवा-सुविधा उपलब्ध केल्या जातात. बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या विभागवार विसर्जन स्थळांची, तेथे उपलब्ध असलेल्या सेवा-सुविधा इत्यादी बाबतची माहिती या पुस्तिकेत समाविष्ट आहे.

८.५) विसर्जनाच्या कालावधीत महानगरपालिकेच्या सेवा-सुविधांबाबत काही अडचणी आल्यास विभागातील नियंत्रण कक्षाशी संपर्क साधावा अथवा या पुस्तिकेत नमूद केलेल्या संबंधित नियंत्रण कक्षाशी संपर्क साधावा.

८.६) जेथे मोठ्या प्रमाणात श्रीगणेशमूर्तींचे विसर्जन होते, अशा ठिकाणी महानगरपालिकेकडून विसर्जनाच्या दिवशी बिनतारी संदेश यंत्रणांसहित नियंत्रण कक्षाची स्थापना करण्यात येते. आपत्कालीनप्रसंगी या सेवेचा अवश्य उपयोग करावा. तसेच या पुस्तिकेत नमूद केलेल्या दूरध्वनीवर अथवा महानगरपालिका मुख्यालयातील आपत्कालीन नियंत्रण कक्षाशी १९१६ या मदतसेवा क्रमांकावर संपर्क साधावा.

८.७) महानगरपालिकेद्वारे नागरिकांना असे आवाहन करण्यात येत आहे की, त्यांनी विसर्जनापूर्वीची पूजा, आरती आदी विधी प्राधान्याने घरीच पूर्ण करावे. मार्गदर्शक सूचनांचे पालन करून गर्दी न करता संकलन केंद्रात श्रीगणेशमूर्ती जमा करावी किंवा कृत्रिम तलावात विसर्जित करावी.

८.८) नैसर्गिक विसर्जनाचे ठिकाण, कृत्रिम तलावाचे ठिकाण आणि मूर्ती संकलन केंद्र या ठिकाणी उपस्थित असलेले बृहन्मुंबई महानगरपालिका कर्मचारी यांच्याकडे आपली श्रीगणेशमूर्ती द्यावी व त्यानंतर महानगरपालिकेतर्फे श्रीगणेशमूर्तीचे सन्मानपूर्वक विसर्जन करण्यात येईल.

सन २०२४ मध्ये २०४ कृत्रिम तलावांत विसर्जित करण्यात आलेल्या मूर्तींची एकूण संख्या

सार्वजनिक -	१,५५७	श्रीगणेशमूर्ती
घरगुती -	२,५७४	गौरी मूर्ती
	७७,८७४	श्रीगणेशमूर्ती
एकूण -	८२,००५	एकूण मूर्ती

‘प्लास्टर ऑफ पॅरिस’ (पीओपी) मूर्ती विसर्जनासाठी महाराष्ट्र शासनातर्फे मार्गदर्शक सूचना

मा. उच्च न्यायालयाने जनहित याचिका क्र. १६/२०२४ व इतर न्यायालयीन प्रकरणे यामध्ये दिनांक ९ जून, २०२५ व दिनांक २४ जुलै, २०२५ रोजी दिलेल्या आदेशानुसार, पर्यावरणपूरक सण साजरे करण्याकरिता ‘प्लास्टर ऑफ पॅरिस’ (पीओपी) मूर्ती विसर्जनाबाबतच्या दिनांक २१ जुलै, २०२५ रोजीच्या मार्गदर्शक सूचनांमध्ये आवश्यक सुधारणा करून सुधारित एकत्रित मार्गदर्शक सूचना खालीलप्रमाणे देण्यात येत आहेत. सदरच्या मार्गदर्शक सूचना केंद्रीय प्रदूषण नियंत्रण मंडळाच्या दिनांक १२ मे, २०२० रोजीच्या मार्गदर्शक सूचनांमध्ये नमूद केलेल्या बाबींमध्ये अधिकच्या स्वरूपात महाराष्ट्र राज्याकरीता समाविष्ट राहतील. सदर मार्गदर्शक सूचना या मार्च, २०२६ पर्यंत साजऱ्या करण्यात येणाऱ्या सर्व सण / उत्सवाकरिता लागू राहतील.

- १) ‘प्लास्टर ऑफ पॅरिस’ (पीओपी) मूर्तीचे उत्पादक व विक्रेते यांनी मूर्ती विक्री करताना मूर्तीच्या मागील बाजूस, स्पष्टपणे दिसेल अशा स्वरूपाचे ऑईल पेंटने लाल रंगाने गोल आकाराचे चिन्ह करावे. याबाबत आवश्यक त्या सूचना संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी उत्पादक व विक्रेत्यांना द्याव्यात. याची काटेकोरपणे अंमलबजावणी होईल, याबाबत आवश्यक ती दक्षता घ्यावी.
- २) ‘प्लास्टर ऑफ पॅरिस’ (पीओपी) मूर्ती बनविणारे मूर्तिकार व मूर्ती विक्रेत्यांना सदर मूर्तीची विक्री करताना याबाबतची नोंदवही ठेवणे बंधनकारक राहिल, याचा समावेश संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी ‘प्लास्टर ऑफ पॅरिस’ (पीओपी) मूर्ती बनविणारे मूर्तिकार व विक्रेते यांना परवाना प्रदान करताना त्यामध्ये करण्यात यावा.
- ३) मूर्ती विक्रेत्याने ‘प्लास्टर ऑफ पॅरिस’ (पीओपी) मूर्ती समवेत मूर्ती विसर्जनाबाबतची माहिती देणारी माहितीपत्रिका ग्राहकास द्यावी. संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी सदरच्या माहितीपत्रिका संबंधित विक्रेत्यांना उपलब्ध करून द्याव्यात.
- ४) संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी त्यांच्या हद्दीतील सार्वजनिक मंडळांना नोंदणीसाठी स्वतंत्र कक्ष स्थापन करून मंडळांची नोंदणी करताना सदर मंडळांकडून बसविण्यात येणाऱ्या मूर्तीबाबतची आवश्यक सर्व माहिती, पीओपी मूर्ती आहे की नाही यासह संकलित करून त्यानुसार विसर्जनाचा आराखडा व व्यवस्था निर्माण करावी.
- ५) स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी त्यांच्या हद्दीतील सार्वजनिक मंडळांना लहान आकाराच्या मूर्तीची प्रतिष्ठापना करण्याबाबत प्रोत्साहन द्यावे. तसेच सार्वजनिक मंडळामार्फत मोठ्या आकाराच्या मूर्तीची प्रतिष्ठापना करण्यात आल्यास सदर मूर्तीच्या ऐवजी विसर्जनासाठी प्रतिकाल्मक स्वरूपात लहान मूर्तीचा वापर करणेबाबत प्रोत्साहित करावे. तसेच प्रतिष्ठापित मोठ्या मूर्तीचा वापर पुढील वर्षी करण्याकरीता देखील प्रोत्साहन द्यावे.
- ६) ‘प्लास्टर ऑफ पॅरिस’ (पीओपी) मूर्तीचे उत्पादक व विक्रेते यांनी ‘प्लास्टर ऑफ पॅरिस’ (पीओपी) पासून बनविण्यात येणाऱ्या घरगुती उत्सवांच्या, तसेच सहा फुटापेक्षा कमी उंचीच्या इतर सर्व मूर्ती केवळ कृत्रिम तलावातच विसर्जित कराव्यात. याबाबत आवश्यक देखरेख व संनियंत्रण संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी करावे.
- ७) सार्वजनिक मंडळाच्या सहा फुटापेक्षा जास्त उंचीच्या मूर्तीचे विसर्जन, जर त्यांना विसर्जनासाठी इतर कोणताही पर्याय उपलब्ध नसेल तर, सदर मूर्ती नैसर्गिक जलस्रोतात विसर्जित करण्याची त्यांना परवानगी असेल. तथापि, सदर मूर्ती (प्लास्टर ऑफ पॅरिस) पाण्यात लवकर विरघळत नसल्यामुळे स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी विसर्जनानंतर दुसऱ्या दिवशीच सर्व विसर्जित साहित्याचे संकलन आणि योग्य विल्हेवाटीची दक्षता घ्यावी. स्थानिक स्वराज्य संस्था स्वतः किंवा विशेष एजन्सींच्या मदतीने समुद्रतळ किंवा मूर्ती विसर्जित केलेल्या नैसर्गिक जलस्रोतांची साफसफाई करणे सुनिश्चित करावे. तसेच संकलित मूर्तीचे शास्त्रोक्त पद्धतीने पुनर्वापर किंवा पुनर्प्रक्रिया संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्थेने मार्गदर्शक सुचनेप्रमाणे करावे.
- ८) स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी मूर्ती विसर्जनासाठी योग्य आकाराचे कृत्रिम तलाव बांधावे व त्याची माहिती वर्तमानपत्रे, सोशल मीडियाद्वारे, संकेतस्थळ व इतर माध्यमांतून जनतेपर्यंत पोहोचवावी. तसेच शाळा, महाविद्यालये व सार्वजनिक ठिकाणी जनजागृती कार्यक्रम, पथनाट्ये इत्यादींचे आयोजन करावे.
- ९) स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी त्यांच्या हद्दीमध्ये ‘प्लास्टर ऑफ पॅरिस’ (पीओपी) मूर्ती विसर्जनासाठी तयार करण्यात आलेल्या कृत्रिम तलावाकडे जाणाऱ्या मार्गावर आवश्यक तेथे दिशादर्शक फलक लावावेत.
- १०) स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी विसर्जनापूर्वी इतर निर्माल्य स्वतंत्रपणे संकलित करण्याची व्यवस्था कृत्रिम तलावाशेजारी निर्माण करून संकलित करण्यात आलेल्या निर्माल्यावर पर्यावरणपूरक प्रक्रिया करून त्याचा पुनर्वापर किंवा पुनर्निर्मितीसाठी वापर करण्यात यावा.

- ११) स्थानिक स्वराज्य संस्था क्षेत्रांमध्ये तयार करण्यात आलेल्या कृत्रिम तलावांमधील पाणी मूर्तीच्या अपेक्षित पाणी क्षमतेच्या ८-१० पट असावे. कृत्रिम तलावांमध्ये 'प्लास्टर ऑफ पॅरिस' (पीओपी) मूर्ती विसर्जित केल्यानंतर ७ दिवसामध्ये कृत्रिम तलावातील पाणी त्याच स्थळी चुन्याच्या किंवा तुरटीच्या सहाय्याने प्रक्रिया करून, प्रक्रिया केलेले पाणी नजीकच्या शुद्धीकरण केंद्राकडे पाठवून व त्यावर आवश्यक ती प्रक्रिया करून सदर पाण्याचा विसर्ग करण्यात यावा. सदर विसर्ग करताना सदरचा विसर्ग हा पाण्याचा स्रोत असलेल्या ठिकाणी होणार नाही, याची दक्षता घ्यावी.
- १२) स्थानिक स्वराज्य संस्था क्षेत्रांमध्ये 'प्लास्टर ऑफ पॅरिस' (पीओपी) मूर्ती विसर्जनासाठी तयार करण्यात आलेल्या कृत्रिम तलावांमध्ये जमा झालेल्या गाळाची साठवण पर्यावरणपूरक पध्दतीने १५ दिवसांपर्यंत करून त्याचा उपयोग पुनर्वापर व पुनर्निर्मितीसाठी करण्याबाबत स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी आवश्यक ती उपाययोजना करावी.
- १३) स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी विविध पर्यावरणवादी संस्था व स्वयंसेवी संस्था (एन. जी. ओ.) ज्या 'प्लास्टर ऑफ पॅरिस' (पीओपी) मूर्ती संकलित करून त्यांचा पुनर्वापर व पुनर्प्रक्रिया शास्त्रीयदृष्ट्या करतील अशा संस्थांना आवाहन करून त्यांच्याशी याबाबत आवश्यक करारनामा करावा. सदर करारनाम्यातील अटी व शर्तीमध्ये केंद्रीय प्रदूषण नियंत्रण मंडळाच्या मार्गदर्शक सूचना व मा. उच्च न्यायालयाने वेळोवेळी दिलेल्या निर्देशांचा स्पष्टपणे उल्लेख करण्यात यावा.
- १४) स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी विसर्जनानंतर कृत्रिम तलावांमध्ये जमा होणारा गाळ व पाणी यावर प्रक्रिया करून त्याचा वापर / पुनर्वापर करण्याकरीता या क्षेत्रांमध्ये कार्यरत वैज्ञानिक व तांत्रिक संस्था उदाहरणार्थ राष्ट्रीय रासायनिक प्रयोगशाळा (एनसीएल) पुणे, राजीव गांधी विज्ञान व तंत्रज्ञान आयोग, मुंबई इत्यादी संस्थांशी करारनामा करून त्यांच्या मार्गदर्शनानुसार कृत्रिम तलावातील गाळ व पाण्याचा विसर्ग शास्त्रोक्त पध्दतीने करण्याबाबत आवश्यक त्या उपाययोजना कराव्यात.
- १५) महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळाने राज्यामध्ये संपूर्ण वर्षभर साजरे करण्यात येणारे सण उत्सव पर्यावरणपूरक साजरे करण्याबाबत जनजागृतीसाठी प्रचार मोहीम राबवावी, त्याबाबतचा मीडिया प्लॅन तयार करून अंमलबजावणी करावी.
- १६) सर्व स्थानिक स्वराज्य संस्था व महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ (MPCB) संयुक्तरित्या राज्यभरात कृत्रिम तलावांमध्ये विसर्जनासाठी पर्यावरणपूरक मूर्ती तयार करण्यास प्रोत्साहन देणारी व्यापक जनजागृती मोहीम राबवावी. तसेच, 'प्लास्टर ऑफ पॅरिस' (POP) मूर्तीविषयीच्या मार्गदर्शक सूचनांची प्रभावी जनजागृती विविध माध्यमांद्वारे सोशल मीडिया, पारंपरिक माध्यमे आणि माहिती व जनसंपर्क संचालनालयाच्या सहकार्याने अंमलात आणली जाईल.
- १७) सदर मार्गदर्शक सूचना महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळाच्या संकेतस्थळावर प्रसिद्ध करण्यात याव्यात. तसेच महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळाने सदर मार्गदर्शक सूचनांची कार्यनियमावली तयार करून प्रसारित करावी.
- १८) स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी सदर मार्गदर्शक सूचनांची काटेकार अंमलबजावणी होईल. तसेच सदर मार्गदर्शक सूचनांची अंमलबजावणी करताना मा. उच्च न्यायालयाचे वेळोवेळी दिलेल्या आदेशांचे पालन होईल, याबाबत आवश्यक दक्षता घ्यावी.

श्रीगणेशोत्सव २०२५ च्या पूर्व तयारीसाठी बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या 'एफ दक्षिण' विभाग कार्यालयात उप आयुक्त (परिमंडळ २) तथा समन्वयक (सार्वजनिक गणेशोत्सव) श्री. प्रशांत सपकाळे यांच्या अध्यक्षतेखाली महत्त्वाची बैठक पार पडली. या बैठकीस उप आयुक्त (पर्यावरण व वातावरणीय बदल) श्री. अविनाश काटे, ए विभागाचे सहायक आयुक्त श्री. जयदीप मोरे, बी विभागाचे सहायक आयुक्त श्री. नितीन शुक्ला, डी विभागाचे सहायक आयुक्त श्री. मनीष वळंजू, 'एफ दक्षिण' विभागाचे सहायक आयुक्त श्री. महेश पाटील, जी उत्तर विभागाचे सहायक आयुक्त श्री. विनायक विसपुते, पी उत्तर विभागाचे सहायक आयुक्त श्री. कुंदन वळवी, एस विभागाच्या सहायक आयुक्त श्रीमती अलका ससाणे, यांच्यासह अखिल सार्वजनिक गणेशोत्सव महासंघ, बृहन्मुंबई सार्वजनिक गणेशोत्सव समन्वय समिती, मुंबई उपनगरे श्री. गणेश उत्सव समन्वय समितीचे पदाधिकारी, मुंबईतील विविध सार्वजनिक गणेशोत्सव मंडळाचे सदस्य, समन्वय समिती सदस्य यावेळी उपस्थित होते.

शाडू माती निवडा... आपल्या बाप्पासाठी, आपल्या निसर्गासाठी !

मूर्ती घडविणे ही एक कला आहे, आवड आहे. ही कला आणि आवड जोपासताना आपल्याला निसर्गही जपायचा आहे. निसर्गाच्या नित्यनियमांमध्ये आपल्यामुळे बाधा येऊ नये, याची काळजी प्रत्येक मानवाने घ्यायला हवी. विशेषतः सार्वजनिक सण-उत्सव साजरे करताना हे सामाजिक कर्तव्य आपण विसरू नये. म्हणून मी आणि माझ्यासारखे असंख्य पर्यावरणपूरक मूर्तिकार मूर्ती घडविताना निसर्गालाही जपतो.

मी सतीश यशवंत गिरकर. मी एक मूर्तिकार आहे. गेली कित्येक वर्षे श्रीगणेशमूर्ती घडवित आहे. आजवर मी असंख्य गणपती मूर्ती साकारल्या, सजवल्या आणि रंगवल्या आहेत. लहान, मोठ्या, राजस तसेच साधेपणाने सजलेल्या गणरायाची अनेक रूपे माझ्या हातून घडली आहेत. गेल्या काही वर्षांपासून मी एक गोष्ट मनाशी पक्की ठरवली आहे की, मी केवळ शाडू मातीपासूनच मूर्ती तयार करेन. मी तयार केलेल्या बाप्पाच्या मूर्तींना बृहन्मुंबई महानगरपालिकेतर्फे आयोजित 'श्री गणेश गौरव पुरस्कार स्पर्धेत' सन २०१४ मध्ये प्रथमच सर्वोत्कृष्ट मूर्तीचा पुरस्कार मिळाला.

सन २०१७ आणि २०१८ ला सर्वोत्कृष्ट मूर्तिकार म्हणून त्यानंतर सन २०२३ आणि २०२४ या सलग दोन वर्षे मला सर्वोत्कृष्ट मूर्तिकाराचा पुरस्कार प्राप्त झाला आहे. गणेशभक्ताला त्याच्या स्वप्नातील आणि मनातील मूर्ती घडवून घेण्यासाठी शाडू माती हा उत्तम पर्याय आहे. त्यामुळे मूर्ती घडविताना मी शाडू मातीच वापरतो.

मुंबई हे आंतरराष्ट्रीय महानगर आहे. या महानगराची ख्याती येथील धावते आयुष्य, बाजारपेठा, सिनेसृष्टी आणि सण-उत्सवांमुळे जगभर पसरली आहे. जगाच्या पर्यटन यादीत मुंबईचे नाव नेहमीच असते. त्यामुळे सगळ्या जगाचे लक्ष असलेल्या या मुंबईला आपण स्वच्छ आणि सुंदर ठेवायला हवे. याच विचारातून प्रेरणा घेऊन मी अनेक वर्षांपासून पर्यावरणपूरक म्हणजेच शाडू मातीपासून तयार केलेल्या मूर्ती साकारत आहे.

माझ्याकडून अनेकजण मूर्ती घेतात. माझ्यासारखे अनेक मूर्तिकारही या मोहिमेत अनेक वर्षांपासून सक्रीय आहेत. आम्हा मूर्तिकारांना ही मोहिम अधिक व्यापक करण्यासाठी बृहन्मुंबई महानगरपालिका वेळोवेळी सहकार्य करते. महानगरपालिका पर्यावरणपूरक मूर्ती साकारण्यासाठी शाडू माती मोफत पुरवते तसेच मूर्ती घडविण्यासाठी तात्पुरत्या स्वरूपात मंडपांसाठी जागाही उपलब्ध करून देते. या सहकार्यामुळे गेल्या काही वर्षांपासून मुंबईत पर्यावरणपूरक उत्सवाला बळ मिळत आहे.

मुंबईकरांनो, गणपती बाप्पा म्हणजे आपली संस्कृती, आपली श्रद्धा आणि आपली सौंदर्यदृष्टी. आपण जर त्याला शुद्ध मातीपासून, पारंपरिक पद्धतीने आणि पर्यावरणपूरकतेने घडवलेली मूर्ती अर्पण केली, तर बाप्पालाही ती अधिक प्रिय वाटेल. शाडू माती टिकाऊ नसली तरी शाश्वत आहे. ती मऊ आहे, पण तिच्यात निसर्गाशी सुसंवाद करण्याचे सामर्थ्य आहे. ती पारंपरिक आहे, पण आजच्या काळात तीच सर्वाधिक गरजेची आहे.

शाडू माती निसर्गात सहज विरघळते. त्यामुळे प्रदूषण होत नाही, जलजीव नष्ट होत नाहीत आणि आपल्या आवडत्या बाप्पालाही आपण तितक्याच आदराने व सन्मानाने निरोप देतो. मी दरवर्षी मूर्ती तयार करताना एकच गोष्ट मनात ठेवतो. 'ही मूर्ती एका भक्ताच्या घरी जाणार आहे. तिथे बाप्पा विराजमान होणार आहेत आणि विसर्जनाच्या वेळी हा भक्त अश्रू ढाळत बाप्पाला निरोप देईल.' मग मला वाटतं, बाप्पाला निरोप असाच असावा की, ज्या वेळी बाप्पा निसर्गात विलीन होतील, त्या वेळी ते भक्तांना आशीर्वादही देत जातील.

सतीश यशवंत गिरकर, मूर्तिकार
श्री गणेश क्रीडा मंडळ, जाधव चाळ, काजूवाडी, अंधेरी (पूर्व)
(श्री गणेश गौरव पुरस्कार २०२४ या स्पर्धेतील शाडू मातीच्या सर्वोत्कृष्ट मूर्तीचे मूर्तिकार)

समाजोपयोगी उपक्रम राबविणारे, पर्यावरणस्नेही स्वप्नाक्षय मित्र मंडळ !

लोकमान्य बाळ गंगाधर टिळक यांनी सुरु केलेला सार्वजनिक श्रीगणेशोत्सव साजरा करणे म्हणजे आपल्या शहराप्रती, माणसांप्रती, राज्याप्रती, देशाप्रती सामाजिक सलोखा जपण्याचे साधन आहे. हा उत्सव साजरा करतांना प्रत्येक कार्यकर्त्यांमध्ये प्रचंड उत्साह संचारलेला असतो. आमच्यासाठी, आमच्या मंडळासाठी महाराष्ट्राचा हा राज्य उत्सव म्हणजे एक पर्वणीच आहे.

प्रत्येक वर्षी बृहन्मुंबई महानगरपालिका पर्यावरणपूरक श्री गणेश गौरव स्पर्धा आयोजित करते. सन २०२४ मध्ये या स्पर्धेत आमच्या मंडळाने म्हणजे अंधेरी येथील स्वप्नाक्षय सार्वजनिक श्री गणेश मंडळाने प्रथम क्रमांक पटकावून एक नवा आदर्श प्रस्थापित केला. मुंबईतील श्रीगणेशोत्सव म्हणजे संपूर्ण महाराष्ट्रासाठी अतिशय आनंदाचा, प्रेरणेचा आणि सामाजिक ऐक्याचा उत्सव आहे. मुंबईतील सार्वजनिक श्रीगणेशोत्सव मंडळ गेल्या अनेक वर्षांपासून ही परंपरा अगदी मनोभावे आणि नियमांच्या चौकटीत राहून जोपासत आहे. या महानगराची पालकसंस्था या नात्याने बृहन्मुंबई महानगरपालिका मुंबईतील सार्वजनिक श्रीगणेशोत्सव मंडळांसाठी विविध सेवा पुरवित असते. आमच्या मंडळाने देखील या सुविधांचा लाभ घेत उत्सव साजरा केला आहे. यावर्षी देखील उत्सव साजरा करण्यासाठी आम्ही सज्ज झालो आहोत.

स्वप्नाक्षय मंडळाने पर्यावरणस्नेही उत्सव साजरा करण्यावर भर दिला आहे. त्यासाठी आम्ही प्रत्येक बाबतीत काटेकोर नियोजन करीत आहोत. गणपती बाप्पा हे मातीचेच रूप आहेत म्हणूनच आम्ही नेहमी शाडू मातीच्या मूर्तीचीच प्रतिष्ठापना करतो. प्लास्टर ऑफ पॅरिस (पीओपी) मूर्तीमुळे समुद्रात आणि तलावात प्रदूषण होवू शकते, याची आम्हाला जाणीव आहे. त्यामुळे आम्ही मूर्तिकारांनाही सांगतो की मूर्ती लहान, देखणी आणि पर्यावरणस्नेही असावी.

आमचा मंडप बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या सर्व नियमांचे पालन करून उभारला जातो. मंडपात ऊर्जा वाचवण्यासाठी एलईडी लाइट्स वापरतो. तसेच, मंडळात लाउडस्पीकरचा वापर मर्यादित वेळेतच होतो. आम्ही आवाजाची मर्यादा कटाक्षाने पाळतो.

सन २०२४ मध्ये बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या 'श्रीगणेश गौरव स्पर्धेत' पहिला क्रमांक मिळाल्याचा आम्हाला खूप अभिमान आहे. हा पुरस्कार म्हणजे आमच्या सर्व कार्यकर्त्यांच्या मेहनतीला मिळालेला सन्मान आहे. आम्ही फक्त नियम पाळले नाहीत, तर इतर मंडळांसाठी एक दिशा निर्माण केली आहे.

श्रीगणेशोत्सव साजरा करण्यात केवळ सजावट किंवा स्पर्धा नव्हे, तर समाजाप्रती जबाबदारी देखील असते. इतर मंडळांनीही पर्यावरणपूरक पद्धतींचा अवलंब करावा. शाडू मातीच्या मूर्ती, कमी ध्वनी प्रदूषण, कृत्रिम तलावात विसर्जन आणि पुनर्वापर योग्य सजावटीच्या साहित्यांचा वापर केला तर उत्सव देखील होईल आणि निसर्गही वाचेल.

स्वप्नाक्षय मंडळ विविध समाजोपयोगी उपक्रम राबवते, जसे की - मुंबईतील ज्येष्ठ नागरिकांना मदतीचा हात देणे त्यांच्यासाठी वेगवेगळे उपक्रम राबविणे या अंतर्गत एक महत्त्वाचा उपक्रम म्हणजे एकाकी जीवन जगणाऱ्या ज्येष्ठ नागरिकांना आमच्या मंडळातील सदस्यांनी दत्तक घेतले आहे. आता ते ज्येष्ठ नागरिक त्यांच्या कुटुंबाचा भाग आहेत. या सोबतच

- प्लास्टिकमुक्त मोहीम • ई-वेस्ट संकलन • झाडे लावा - झाडे जगवा उपक्रम • स्वच्छता अभियान • रक्तदान शिबिर
- गरीब व गरजू विद्यार्थ्यांना मोफत वहा व पुस्तके वाटप
- वरिष्ठ नागरिकांना छत्री वाटप • मोफत रुग्णवाहिका सेवा
- ज्येष्ठ नागरिकांसाठी मोफत ग्रंथालय • आरोग्य शिबिर, डोळे तपासणी व मोफत चष्मा वाटप • चित्रकला आणि निबंध स्पर्धा
- लहान मुलांची फॅन्सी ड्रेस व नृत्य स्पर्धा

श्री. देवेंद्र (बाळा) आंबेरकर
अध्यक्ष, स्वप्नाक्षय मित्र मंडळ, सातबंगला, अंधेरी (पश्चिम)

श्री. राजेश ढेरे
कार्याध्यक्ष, स्वप्नाक्षय मित्र मंडळ, सातबंगला, अंधेरी (पश्चिम)

(श्री गणेश गौरव पुरस्कार २०२४ या स्पर्धेतील प्रथम पुरस्कार विजेते मंडळ)

बृहन्मुंबई महानगरपालिका

श्रीगणेश गौरव पुरस्कार २०२५

बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या जनसंपर्क विभागातर्फे दरवर्षी श्रीगणेश गौरव स्पर्धेचे आयोजन करण्यात येते. यंदा स्पर्धेचे ३६वे वर्षे आहे. श्रीगणेशमूर्तीची सुबकता, तिच्या सभोवतालची आरास, त्यासाठी निवडलेल्या विषयाचा आशय, त्याची मांडणी, मंडळाने केलेली सामाजिक - विधायक कार्ये, परिसर स्वच्छता, सार्वजनिक श्रीगणेशोत्सव मंडळाने उत्सवाच्या काळात महानगरपालिकेच्या स्वच्छता मोहिमेला दिलेला प्रतिसाद, स्वच्छता, पर्यावरण आदी जनहिताचे संदेश नागरिकांपर्यंत पोहोचविण्यासाठी केलेली विशेष कार्ये इत्यादी बाबी विचारात घेतल्या जातात. निवड समितीने शिफारस केलेल्या विजेत्या मंडळांना खालीलप्रमाणे पुरस्कार देण्यात येतात.

- क)** १) प्रथम पुरस्कार रु. ७५,०००/- २) द्वितीय पुरस्कार रु. ५०,०००/- ३) तृतीय पुरस्कार रु. ३५,०००/-
ख) वैयक्तिक पुरस्कार १) सर्वोत्कृष्ट मूर्तिकार रु. २५,०००/- २) सर्वोत्कृष्ट सजावटकार रु. २०,०००/-
ग) दोन उत्तेजनार्थ पुरस्कार : प्रत्येकी रु. १०,०००/-) **घ)** शाडू मातीची सर्वोत्कृष्ट मूर्ती पुरस्कार रु. २५,०००/-
च) सामाजिक कार्य / समाज कार्य / अवयवदान जागृती : पुरस्कार रु. १५,०००/-
छ) प्लास्टिक बंदी / थर्माकोल बंदी / पर्यावरण विषयक जनजागृती उत्तेजनार्थ दोन पुरस्कार : प्रत्येकी रु. १०,०००/-

कृपया स्पर्धेचा प्रवेश अर्ज पुढील पत्त्यावर कार्यालयीन कामकाजाच्या दिवशी व कार्यालयीन वेळेत सादर करावा :-
जनसंपर्क विभाग, तळ मजला, विस्तारित इमारत, बृहन्मुंबई महानगरपालिका मुख्यालय,
महापालिका मार्ग, मुंबई - ४०० ००१

अर्ज सादर करण्याची शेवटची तारीख :- गुरुवार, दिनांक २८ ऑगस्ट २०२५ रोजी सायंकाळी ४ वाजेपर्यंत.

स्पर्धेचे नियम :-

- ज्या श्रीगणेशोत्सव मंडळांची नोंदणी धर्मादाय आयुक्तांकडे आहे, त्यांनाच या स्पर्धेत सहभागी होता येईल.
- नोंदणीकृत श्रीगणेशोत्सव मंडळांनी यापूर्वी किमान पाच वर्षे गणेशोत्सव साजरा केलेला असावा.
- ज्यांच्याकडे महानगरपालिका, वीज वितरण कंपनी, पोलीस खाते यांचे उत्सव साजरा करण्यासाठी आवश्यक असलेले परवाने आहेत, अशी मंडळेच या स्पर्धेत भाग घेऊ शकतील.

या स्पर्धेसाठी नियुक्त केलेल्या तज्ज्ञांची निवड समिती, स्पर्धेत भाग घेण्यास पात्र असणाऱ्या सार्वजनिक श्रीगणेशोत्सव मंडळांना पूर्वनियोजित वेळापत्रकानुसार भेट देऊन अंतिम फेरीनंतर स्पर्धेचा निकाल बंद लिफाफ्यात महानगरपालिका प्रशासनाला सादर करतील. दरवर्षी श्रीगणेशोत्सव सुरळीतपणे पार पाडण्यासाठी वर नमूद केलेल्या सूचनांचे पालन बृहन्मुंबईतील श्रीगणेशोत्सव मंडळांनी व जनतेने योग्य प्रकारे करावे, ही नम्र विनंती.

समन्वयक :- बृहन्मुंबई महानगरपालिकेतर्फे श्री. प्रशांत सपकाळे, उप आयुक्त (परिमंडळ - २) यांची श्रीगणेशोत्सवासाठी समन्वयक म्हणून नेमणूक करण्यात आली आहे. त्यांचा पत्रव्यवहाराचा पत्ता पुढीलप्रमाणे आहे
उप आयुक्त (परिमंडळ - २) यांचे कार्यालय, 'एफ दक्षिण' विभाग कार्यालय इमारत, तिसरा मजला,
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मार्ग, परळ, मुंबई - ४०० ०१२ (दूरध्वनी : ०२२-२४९३ ४५६०)

बृहन्मुंबई महानगरपालिका श्रीगणेश गौरव पुरस्कार २०२५ प्रवेश अर्ज

‘श्रीगणेश गौरव पुरस्कार २०२४’ या स्पर्धेमध्ये
शाहू मातीची सर्वोत्कृष्ट ठरलेली श्रीगणेशमूर्ती

जनसंपर्क विभाग, तळ मजला, विस्तारित इमारत,
महानगरपालिका मुख्यालय, महापालिका मार्ग, मुंबई - ४०० ००९
दूरध्वनी : ०२२-२२६२०२५९ (विस्तारित क्रमांक ४८६५)

(अर्ज गुरुवार, दि. २८/०८/२०२५ रोजी सायं. ४ वाजेपर्यंत संपूर्ण माहितीसह जनसंपर्क कार्यालयात सादर करावा)

१) श्रीगणेशोत्सव मंडळाचे नाव व पूर्ण पत्ता : (उत्सव स्थळाजवळील ठळक खूण व प्रसिद्ध ठिकाण लिहावे.)

२) श्रीगणेशोत्सव मंडळाचा ई-मेल आयडी :

३) श्रीगणेशोत्सव मंडळाचे स्थापना वर्ष :

४) धर्मादाय आयुक्तांकडील न्यास नोंदणी क्रमांक :

५) मंडळाच्या दोन जबाबदार पदाधिकाऱ्यांची नावे, हुद्दा, पत्रव्यवहारासाठी पत्ता व संपर्क क्रमांक :

क) _____

ख) _____

भ्रमणध्वनी क्रमांक _____

भ्रमणध्वनी क्रमांक _____

ई-मेल आयडी _____

ई-मेल आयडी _____

६) पुरस्कार घोषित झाल्यास धनादेश कोणाच्या नावे काढावा ?

७) मूर्तीकाराचे नाव - पत्ता व भ्रमणध्वनी क्रमांक (हा रकाना पूर्ण भरावा)

८) नेपथ्यकाराचे नाव - पत्ता व भ्रमणध्वनी क्रमांक (हा रकाना पूर्ण भरावा)

९) मंडळाने गत वर्षभरात केलेली विशेष कार्ये (थोडक्यात लिहिणे) :-

१०) आपल्या मंडळाने यंदा साकारलेल्या देखाव्यातून कोणता विषय मांडला आहे ?

११) यंदाच्या उत्सवात आपण समाज प्रबोधनात्मक जनजागृती उपक्रम/देखावा केला असल्यास संक्षिप्त तपशील द्यावा.

१२) यंदाच्या उत्सवात आपण पर्यावरण रक्षण जनजागृती देखाव्याचा समावेश केला असल्यास संक्षिप्त तपशील द्यावा.

१३) यंदाच्या उत्सवात आपण बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या नागरी सेवा-सुविधांविषयक जनजागृती/देखावा केला असल्यास संक्षिप्त तपशील द्यावा.

१४) यंदाच्या वर्षी आपल्या मंडळामार्फत शाडू मातीच्या मूर्तीची स्थापना करण्यात आली आहे का ?

या प्रवेश अर्जात दिलेली माहिती खरी असून स्पर्धेसाठी असलेले बृहन्मुंबई महानगरपालिकेचे नियम, अटी आणि परीक्षक मंडळाचे निर्णय इत्यादी बाबी आमहास बंधनकारक असतील.

१) श्रीगणेशोत्सव मंडळाच्या पदाधिकाऱ्याची स्वाक्षरी		२) श्रीगणेशोत्सव मंडळाच्या पदाधिकाऱ्याची स्वाक्षरी	
पूर्ण नाव	: _____	पूर्ण नाव	: _____
हुद्दा	: _____	हुद्दा	: _____
दिनांक	: _____	दिनांक	: _____

मंडळाचा शिक्का

खालील बाबींच्या छायांकित प्रती अर्जासोबत जोडाव्यात :-

- धर्मादाय आयुक्तांचे न्यास नोंदणी प्रमाणपत्र / संबंधित प्रमाणपत्र.
- उत्सवाचे ठिकाण वापरण्यासाठी महानगरपालिकेकडून मिळालेला परवाना.
- वीज वापरासाठी वीज वितरण कंपनीकडून मिळालेला परवाना व त्यासाठी भरलेल्या रक्कमांची पावती.
- उत्सव साजरा करण्यासाठी स्थानिक पोलीस परवानगीची प्रत.

(आवश्यक त्या कागदपत्रांच्या मूळ प्रती आणि मंडळाचे मागील पाच वर्षांचे अहवाल परीक्षणाच्या दिवशी दाखविण्यास तयार ठेवावेत.)

सण आणि समारंभासाठी रस्त्यांवर तात्पुरते बांधकाम उभारण्यास परवानगी देण्याबाबतच्या धोरणातील महत्त्वाच्या ठळक तरतुदी

१) प्रस्तावना :-

मुंबई हे १.२५ कोटींहून अधिक लोकसंख्या असलेले महानगर आहे आणि त्याच्या भौगोलिक परिस्थितीमुळे क्षितिजसापेक्ष विस्तारासाठी जागा उपलब्ध नाही. परिणामी सर्व विभागात लोकसंख्येची घनता अधिक आहे. सार्वजनिकरित्या धार्मिक सण-समारंभ साजरे करण्याकरिता खुल्या जागांची टंचाई आहे. श्रीगणेशोत्सव, नवरात्र, ईद इत्यादींसारखे सण समुदाय / संस्था यांच्याकडून मोठ्या प्रमाणावर साजरे केले जाण्याची ऐतिहासिक परंपरा आहे. या सणांची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी विचारात घेऊन 'मुंबई महानगरपालिका अधिनियम १८८८' मधील कलम ३१७ च्या तरतुदींच्या अंतर्गत विशिष्ट अटी व शर्तीच्या सापेक्ष तसेच पोलीस आयुक्तांच्या सहमतीने रस्ते/पदपथ यांवर मंडप, तात्पुरते कक्ष इत्यादी उभारण्यास वैधानिक अनुमती देण्यात येते. या कलम ३१७ नुसार, पोलीस आयुक्तांच्या सहमतीने, बृहन्मुंबई महानगरपालिका आयुक्त हे कोणत्याही शर्तीवर समारंभाच्या व उत्सवाच्या प्रसंगी मंडळ व कोणतीही अशी संरचना तात्पुरती उभारण्यासाठी लेखी परवानगी देवू शकतात.

यानुसार गेली काही दशके प्रचलित धोरणानुसार रस्ते / पदपथ यांच्या काही भागावर सण उत्सवांच्या कालावधीत तात्पुरती बांधकामे उभारण्यास विभागीय सहाय्यक आयुक्त यांच्या स्तरावर परवानगी देण्यात येते. महानगरपालिकेने 'पादचारी प्रथम' (पादचान्यांना प्राधान्य) हे धोरणही निश्चित केलेले आहे. जेणेकरून पादचान्यांना वाहनांबरोबर वाहनांच्या गर्दीतून चालणे भाग न पडता त्यांना पदपथावरून मुक्तपणे चालता यावे.

माननीय उच्च न्यायालयाने सन २०१४ च्या क्रमांक १२४ च्या दिवाणी दाव्यांमध्ये, तसेच सन २०१३ च्या क्रमांक २२६ आणि सन २०१० च्या क्रमांक १७३ च्या जनहित याचिकांबाबत अनुक्रमे दिनांक १३/०३/२०१५, २४/०६/२०१५ व १७/०७/२०१५ रोजी दिलेल्या आदेशांमध्ये नमूद केले आहे की, 'मुंबई महानगरपालिका अधिनियम १८८८ मधील कलम ३१७ अन्वये महानगरपालिका आयुक्तांना, विशिष्ट अटीच्या सापेक्ष रस्त्यावरील तात्पुरत्या बांधकामांना आवश्यक ती परवानगी देण्याचा अधिकार प्राप्त झालेला आहे. अशी तात्पुरती बांधकामे रस्त्यांवरील वाहतूक, पदपथांवरील पादचान्यांचा वावर याला अडथळा ठरता कामा नये आणि महानगरपालिकेला निर्देशित केलेल्या सण / उत्सवांच्या काळात रस्त्यावर उभारण्याच्या तात्पुरत्या बांधकामांबाबत धोरण निश्चित करण्यात यावे'.

माननीय उच्च न्यायालयाने आपल्या दिनांक १७/०७/२०१५ च्या आदेशान्वये असे निर्देश दिलेले आहेत की, 'रेल्वे स्थानके, सार्वजनिक बस स्थानके, मुख्य/ प्रमुख ऑटोरिक्षा थांबे व टॅक्सी थांबे; तसेच मोठी रुग्णालये व शैक्षणिक संस्था यांच्या परिसरामध्ये तात्पुरते कक्ष, मंडप किंवा तत्सम बांधकामे उभारण्याची परवानगी देताना महानगरपालिका आयुक्तांनी संबंधित घटक विचारात घ्यावयास हवेत. सर्व संबंधित घटक विचारात घेतल्यानंतर महानगरपालिका आयुक्तांना खरोखर असे वाटत असेल की, अशा परिसरातील तात्पुरते कक्ष वा तत्सम बांधकामांच्या उभारणीला दिलेल्या परवानगीमुळे वाहतूक वा पादचान्यांचा मुक्त वावर यांना कोणत्याही स्वरूपाचा अडथळा निर्माण होत नाही. तर अशा परिस्थितीत या न्यायालयाचे आदेश महानगरपालिका आयुक्तांचे परवानगी देण्याचे अधिकार काढून घेत नाही; यास्तव आदेशांच्या परिच्छेद ८ च्या अंतिम भागात, प्रकरणांची निश्चिती केवळ उदाहरणे दिलेली आहेत. यांवर विशेष भर दिलेला आहे.'

माननीय उच्च न्यायालयाने आपल्या दिनांक १३/०५/२०१५ च्या आदेशान्वये (परिच्छेद ८) हे स्पष्ट केले आहे की, 'रस्त्यांवर मंडप उभारण्यास देण्यात येणाऱ्या परवानगीचे अधिकार पोलीस आयुक्तांच्या सहमतीशिवाय वापरता येणार नाही. सदर सहमतीशिवाय केलेल्या अधिकारांचा वापर कायद्याच्या दृष्टीने चूक ठरेल.' यास्तव नागरिकांच्या सुविहित वाहतूक आणि पदपथावरील मुक्त वावराचा अधिकार विचारात घेऊन प्रस्तावित धोरण निश्चित केले आहे.

२) धोरण :-

महानगरपालिकेच्या रस्त्यांवर / पदपथांवर तात्पुरते बांधकाम करून कोणताही उत्सव साजरा करावयाचा असल्यास वाहतूक पोलीस विभाग व संबंधित पोलीस ठाण्याद्वारे पोलीस आयुक्तांची पूर्व सहमती घेणे अनिवार्य करण्यात आले आहे. 'मुंबई महानगरपालिका अधिनियम १८८८' मधील कलम ३१७ च्या तरतुदीनुसार, रस्ते व पदपथांवर तात्पुरती बांधकामे उभारण्यास देण्यात येणाऱ्या परवानगीकरिता पुढील प्रक्रिया विहित करण्यात आली आहे. सणाच्या / उत्सवाच्या ३० दिवस आधी संबंधित विभागाच्या सहाय्यक आयुक्तांना अर्ज सादर करावयास हवा. विभागाचे सहाय्यक आयुक्त नवीन धोरणांच्या तरतुदींच्या आधारे अर्जाची छाननी करतील. सहाय्यक आयुक्तांचा निर्णय हा अंतिम असेल.

- २.१) संबंधित प्रशासकीय विभागाचे (वॉर्ड) सहाय्यक आयुक्त महानगरपालिकेच्या रस्त्यांवर तात्पुरती बांधकामे उभारण्यास, 'मुंबई महानगरपालिका अधिनियम १८८८' मधील कलम ३१७ च्या तरतुदीन्वये परवानगी देतील.
- २.२) माननीय उच्च न्यायालयाने दिलेल्या आदेशांच्या अनुषंगाने परवानगी देण्याआधी प्रस्तावित तात्पुरत्या बांधकामाकरिता / मंडपाकरिता त्या ठिकाणाचा नकाशा, बांधकामाची लांबी, रुंदी व उंची या सहीतचा आराखडा यासह पोलीस आयुक्त किंवा स्थानिक पोलीस ठाण्याचे प्राधिकृत अधिकारी तसेच वाहतूक पोलीस विभाग यांच्याकडून सहमती / ना हरकत प्रमाणपत्र प्राप्त करणे आवश्यक आहे.
- २.३) सार्वजनिक श्रीगणेशोत्सव मंडळांच्या मंडपांची उंची निर्धारित नियमांप्रमाणे असावी. तसेच, मंडळांना बांधकाम स्थिरतेचे (Structure Stability) प्रमाणपत्र सादर करावे लागेल.
- २.४) अर्जदारांनी अग्निशमन दल विभागाच्या संदर्भातील सर्व बाबींची पूर्तता करावी.
- २.५) रस्त्यांना खऱ्हे पाडण्यात येऊ नयेत. मंडपाच्या सर्वेक्षणाच्या वेळी खऱ्हे पडलेले निदर्शनास आल्यास प्रति खऱ्हा रुपये २०००/- दंड आकारण्यात येईल व वसूल करण्यात येईल. तदनंतर महानगरपालिकेच्या प्रचलित धोरणानुसार मंडळ / व्यक्तींच्या विरुद्ध आवश्यक ती कारवाई करण्यात येईल.
- २.६) अर्जदारांनी विजेची व पाण्याची स्वतंत्र व्यवस्था करावी. आवश्यकतेनुसार स्वतंत्र जोडणी घ्यावी.
- २.७) प्रतिबंधित असलेल्या वस्तूंच्या जाहिरातींना मनाई आहे, अशा जाहिरातींना परवानगी दिली जाणार नाही. मंडपातील जाहिरातींकरिता अनुज्ञापन अधीक्षक खात्याकडून विहित शुल्क आकारण्यात येईल. तसेच, केवळ १०० मीटर परिसरातील जाहिरातींना परवानगी दिली जाईल.
- २.८) सक्षम प्राधिकार्यांनी विहित केलेली ध्वनी / आवाजाची मर्यादा - पातळी यासंबंधीच्या निकषांचे पालन अर्जदारांनी केले पाहिजे.
- २.९) ज्या ठिकाणाला परवानगी देण्यात आलेली आहे, त्या ठिकाणाचा वापर अन्य कोणत्याही उद्देशाकरिता करता येणार नाही.
- २.१०) ज्या कालावधीकरिता तात्पुरत्या बांधकामाची परवानगी देण्यात आलेली आहे. तो कालावधी समाप्त झाल्यानंतर सदर बांधकाम अर्जदाराला स्वतःच्या जबाबदारीवर स्वखर्चाने काढून टाकावे लागेल. परवानगीत नमूद केलेल्या कालावधीच्या समाप्तीनंतर मुदतवाढ मिळणार नाही.
- २.११) सदर ठिकाण महानगरपालिकेला हस्तांतरित करताना स्वच्छ व नुकसानरहित असावे.
- २.१२) परवानगी देण्यात आलेल्या तात्पुरत्या बांधकामाच्या अंतर्गत भागात कोणत्याही स्वरूपाच्या 'स्टॉल्स'ना परवानगी मिळणार नाही.
- २.१३) उत्सव / समारंभ साजरा करण्याकरिता आवश्यक असलेल्या सर्व परवानग्या आणण्याची जबाबदारी संबंधित मंडळांची असेल.
- २.१४) पर्यावरण विभाग, पोलीस खाते, मा. न्यायालये, महानगरपालिका आणि इतर सक्षम प्राधिकारी यांनी वेळोवेळी जारी केलेल्या आदेशांची पूर्तता करणे अर्जदारांना / मंडळांना बंधनकारक आहे.
- २.१५) परवानगी प्रत मंडपाच्या प्रवेशद्वारावर, दर्शनी भागात, जनतेला पाहण्यासाठी लावण्यात यावी.
- २.१६) उपरोक्त अटी व शर्तीपैकी एकाचेही उल्लंघन झाल्यास अनामत रक्कम पूर्णपणे जप्त करण्यात येईल व बांधकाम उभारण्याकरिता देण्यात आलेली परवानगी रद्द करण्यात येईल.
- २.१७) दिलेली परवानगी कोणतेही कारण न देता, कोणत्याही वेळी रद्द करण्याचा अधिकार महानगरपालिका स्वतःकडे राखून ठेवत आहे.

३) विभागीय सहाय्यक आयुक्तांनी वाहने / पादचारीविषयक घ्यावयाची काळजी :-

- ३.१) सर्वसाधारणपणे रेल्वे स्थानक, सार्वजनिक बस स्थानके, ऑटोरिक्षा थांबे, टॅक्सी थांबे, मोठी रुग्णालये आणि शैक्षणिक संस्था यांच्या आसपासच्या रस्त्यांवर वाहतुकीची कोडी झालेली आढळते. या रस्त्यांवर वाहनांची व पादचारींची वर्दळ फार मोठ्या प्रमाणावर असते. ही बाब लक्षात घेता रुग्णालये, शाळा, रेल्वे स्थानके, बस स्थानके इत्यादींच्या नजीक उत्सव साजरा करण्याकरिता मंडप उभारण्याची परवानगी देताना वाहने आणि पादचारी यांच्या सुरळीत वाहतुकीकरिता पुरेशी जागा राखून ठेवण्यात यावी.
- ३.२) रेल्वे स्थानके, बस स्थानके इत्यादींचे प्रवेशद्वार व निर्गमद्वार यांना थेट अडथळा निर्माण होईल, अशा ठिकाणी मंडप उभारणीची जागा असू नये. तसेच, पादचारी पुलांच्या जिऱ्यांच्या उतरण्याच्या जागांच्या अगदी समोरदेखील मंडप असू नयेत. रेल्वे स्थानके व बस स्थानके यामधून प्रवाशांचे निर्गमन व मुक्त वावर यांची खातरजमा करण्यात यावी. रुग्णवाहिकांना रुग्णालयातून व्यवस्थित आत व बाहेर जाता यावे यासाठी जागा ठेवणे आवश्यक आहे.

३.२) सण / उत्सव काळांत रस्ते / पदपथांवर तात्पुरत्या बांधकामांना परवानगी देताना, माननीय उच्च न्यायालय यांनी जनहित याचिका क्रमांक १७३/२०१० मध्ये दिलेल्या दिनांक १३/०३/२०१५, दिनांक २४/०६/२०१५, तसेच दिनांक ८, १०, ११, १२ व दिनांक १६/०८/२०१६ आणि परिपत्रक क्रमांक एम. डी. एफ. / ४१८ जन. दिनांक १२/०५/२०१७ व त्यानंतर वेळोवेळी दिलेल्या आदेशांचे सर्व विभागांचे सहाय्यक आयुक्त यांनी काटेकोरपणे पालन करावे.

४) वाहतूक व्यवस्थेची माहिती प्रदर्शित करणे :-

४.१) जनतेच्या माहितीकरिता पादचारी आणि वाहनांच्या मार्गांचे तपशील दर्शविणारा नकाशा मंडपावर सुयोग्यरित्या प्रदर्शित करण्यात यावा.

४.२) प्रत्येक मंडळाकडे गर्दीचे व्यवस्थापन करण्याची योजना, आराखडा हवा आणि हा आराखडा मंडपाच्या प्रवेशद्वारावर प्रदर्शित करायला हवा.

५) विविध नागरी सेवांमधील सक्षम प्राधिकारी तसेच तक्रार कक्षांचे उदा. ध्वनी प्रदूषण, आरोग्यविषयक तक्रारी, सुरक्षा व्यवस्था, विविध स्वरूपाचे उपद्रव इत्यादींचे दूरध्वनी क्रमांक / भ्रमणध्वनी क्रमांक प्रत्येक मंडळाने प्रदर्शित करावयास हवेत.

६) तक्रार निवारण व्यवस्था :-

मंडप, ध्वनी प्रदूषण इत्यादी तक्रारी नागरिकांना दाखल करता याव्यात, यासाठी प्रत्येक विभागाच्या सहाय्यक आयुक्तांद्वारे तक्रार निवारण अधिकारी नेमले जातील. या तक्रार निवारण अधिकार्यांद्वारे तक्रारींच्या तत्काळ निवारणासाठी कार्यवाही केली जाईल. या अनुषंगाने प्रत्येक विभागस्तरीय सहाय्यक आयुक्तांच्या स्तरावर तक्रार नोंदवही असेल. दूरध्वनी किंवा लेखी स्वरूपात प्राप्त होणाऱ्या तक्रारीची नोंदणी ही पुढील नमुन्यात करण्यात यावी :

तक्रार नोंदवही नमुना 'अ' (ध्वनीप्रदूषणाबाबत)

अनु. क्र.	तक्रारीचा दिनांक व वेळ	तक्रारदाराचे नाव, पत्ता आणि दूरध्वनी/भ्रमणध्वनी क्रमांक	तक्रारीचा तपशील	तक्रार पाठविली त्या पोलीस स्टेशनचे नाव, अधिकार्याचे पदनाम, जावक क्रमांक व दिनांक	तक्रारीवर करण्यात आलेल्या कारवाईचा तपशील	अभिप्राय
१	२	३	४	५	६	७

तक्रार नोंदवही नमुना 'ब' (अनधिकृत मंडपाबाबत)

अनु. क्र.	तक्रारीचा दिनांक व वेळ	तक्रारदाराचे नाव, पत्ता आणि दूरध्वनी/भ्रमणध्वनी क्रमांक	तक्रारीचा तपशील	तक्रार अग्रेषित करण्यात आलेल्या अधिकार्याचे पदनाम, जावक क्रमांक व दिनांक	संबंधित अधिकार्यामार्फत तक्रारीवर करण्यात आलेल्या कारवाईचा तपशील	अभिप्राय
१	२	३	४	५	६	७

सदरहू नोंदवही सहाय्यक आयुक्त नियमितपणे तपासतील. सर्व तक्रारींचे निवारण झाल्याबाबतची खातरजमा सहाय्यक आयुक्त करतील. संबंधित विभागाचे सहाय्यक आयुक्त व तक्रार निवारण अधिकारी यांचे दूरध्वनी क्रमांक आणि ई-मेल आयडी सर्व अर्जदारांनी सर्वसामान्य जनतेच्या माहितीकरिता मंडपावर ठळकपणे प्रदर्शित करावेत.

७) रेल्वे स्थानके, बस स्थानके, रिक्शा / टॅक्सी थांबे, रुग्णालये, शैक्षणिक संस्था इत्यादी परिसरात जेथे विशिष्ट वेळेत मोठ्या प्रमाणावर वर्दळ व पादचाऱ्यांचा वावर असतो; अशा ठिकाणी तात्पुरत्या बांधकामांना परवानगी देताना, पादचाऱ्यांना पुरेशी जागा उपलब्ध आहे, याची खात्री करताना विभागीय सहाय्यक आयुक्तांनी अधिक काळजी घ्यावी.

महानगरपालिका आयुक्त तथा प्रशासक,
बृहन्मुंबई महानगरपालिका

बृहन्मुंबई महानगरपालिका

परिपत्रक

क्र. अअ/०२/जाहिरात/२०२५-२६, दिनांक ०७-०८-२०२५

अनुज्ञापन अधीक्षक यांचे कार्यालय
६ वा मजला, मलनि:सारण प्रचालन
प्रशासकीय कार्यालये इमारत, दादर उदंचन केंद्र २४९,
सेनापती बापट मार्ग, दादर, मुंबई- ४०० ०२८

विषय : सार्वजनिक गणेशोत्सव व नवरात्रोत्सव २०२५ दरम्यान जाहिरात प्रदर्शित करण्याबाबत निकष

गणेशोत्सव व नवरात्रोत्सव मंडळांना व्यावसायिक जाहिराती प्रदर्शित करण्याबाबत दि. २६-११-२००७ रोजीच्या महानगरपालिकेच्या सभेतील ठराव क्र. ९६६ अन्वये घेतलेल्या निर्णयानुसार गणेशोत्सव व नवरात्रोत्सव मंडळांना मंडपाच्या प्रवेशद्वारापासून १०० मीटर अंतरापर्यंत व्यावसायिक जाहिरात प्रदर्शित करण्यास सरसकट रु. १०१/- इतकी रक्कम तसेच १०० मीटर अंतराबाहेरील प्रवेशद्वार व्यावसायिक जाहिरात प्रदर्शित करण्याकरिता फक्त एका प्रवेशद्वारावर रु. १०००/- आकारून परवानगी द्यावी. मात्र मंडळाच्या प्रवेशद्वारापासून १०० मीटर अंतराबाहेर प्रवेशद्वाराव्यतिरिक्त रस्त्यांवर / पदपथांवर कोणतीही जाहिरात अनुज्ञेय नाही.

तसेच मा. अतिरिक्त महानगरपालिका आयुक्त (शहर) यांचे आदेश क्र. अति. आयुक्त /शहर/७४०/III / दि. २१-०७-२००६ अन्वये मंडपात प्रदर्शित करण्यात येणाऱ्या व्यावसायिक जाहिरातींसाठी सरसकट रु.१२५/- आकारून परिपत्रक क्र. अति. आ./शहर/१४४७/ दि.२१-०२-२०११ च्या अधीन राहून परवानगी द्यावी.

१) गणेशोत्सव व नवरात्रोत्सव मंडळांना गुटखा व तंबाखूसंबंधीच्या उत्पादनांची आणि मद्याच्या (लिकरच्या) कोणत्याही प्रतिबंधित उत्पादनांच्या त्याच ब्रँडखाली इतर जाहिराती किंवा कोणत्याही सिनेमा, दूरचित्रवाणी मालिकांसंबंधी जाहिरातींमध्ये अश्लील जाहिराती प्रदर्शित करण्यास प्रतिबंध असेल.

२) जाहिराती प्रदर्शित करताना पदपथावरील पादचान्यांना तसेच रस्त्यावरील वाहतुकीला कुठल्याही प्रकारे अडथळा होणार नाही, याची दक्षता घ्यावी.

३) मंडळाच्या पारंपरिक प्रवेशद्वाराच्या वरच्या आडव्या बाजूवर मंडळास 'भक्तांचे हार्दिक स्वागत' संदेश लावता येईल. प्रवेशद्वाराच्या उजव्या व डाव्या उभ्या बाजूवर देणगीदारांची व्यावसायिक जाहिरात प्रदर्शित करता येईल.

४) महानगरपालिका प्रशासनाच्या निर्देशानुसार, सामाजिक व नागरी संदेश लावणे गणेशोत्सव व नवरात्रोत्सव मंडळांवर बंधनकारक राहिल. त्यानुसार कोरोनाच्या पार्श्वभूमीवर सामाजिक अंतर राखण्याबाबतचा संदेश प्रदर्शित करणे बंधनकारक राहिल.

५) गणेशोत्सव व नवरात्रोत्सव मंडळांना डिजिटल माध्यमातून जनहिताचे / आरोग्यविषयक संदेश तसेच व्यावसायिक जाहिरात प्रदर्शित करण्याकरिता १० x १० फूट मर्यादेपर्यंतच्या आकारमानाचे डिजिटल स्क्रीन वाहतूक विभागाचे व स्थानिक पोलीस ठाण्याचे ना-हरकत प्रमाणपत्र घेण्यासापेक्ष लावण्याकरिता परवानगी देण्यात येईल.

यास्तव, सर्व विभागीय सहाय्यक आयुक्त यांना याद्वारे निर्देश देण्यात येतात की, वर नमूद केलेल्या अटी प्रत्येक गणेशोत्सव व नवरात्रोत्सव मंडळांना देण्यात येणाऱ्या परवानगीसोबत जोडण्यात याव्यात. तसेच परवानगी देताना खालीलप्रमाणे कार्यवाही करण्यात यावी :-

अ) गणेशोत्सव मंडळे/नवरात्रोत्सव मंडळे यांना मंडपाची परवानगी देताना सहाय्यक अभियंता (परिरक्षण)/सहाय्यक अभियंता (इमारती व कारखाने) तसेच वरिष्ठ निरीक्षक (अनुज्ञापन) यांनी जाहिरातीची परवानगी देताना एकमेकांच्या समन्वयाने कार्यवाही केल्यास एकाच वेळी परवानगी देणे सुकर होईल. त्याकरिता विभागीय कार्यालयात एक खिडकी यंत्रणा उभारण्यात यावी. मंडळाकडून मंडपाच्या परवानगीकरिता व जाहिरातीच्या परवानगीकरिता स्वतंत्र अर्ज सादर करण्याचे मंडळास निर्देश देण्यात यावेत.

ब) मंडपाच्या परवानगीकरिता सहाय्यक अभियंता (परिरक्षण)/सहाय्यक अभियंता(इमारती व कारखाने) यांच्याकडे केलेल्या अर्जास परवानगी प्राप्त झाल्यानंतरच अशा मंडळांना जाहिरात प्रदर्शित करावयाच्या परवानगीकरिता वरिष्ठ निरीक्षक (अनुज्ञापन) यांजकडून जाहिरात शुल्क स्वतंत्र चलनाद्वारे भरून परवानगीचे पत्र अटी व शर्तीसह प्राप्त करून घेण्यासाठी निर्देशित करावे.

क) मंडपापासून १०० मीटर अंतराबाहेर उभारण्यात आलेल्या एकाच प्रवेशद्वारास सहाय्यक अभियंता (परिरक्षण) खात्याकडून परवानगी प्राप्त झाल्यानंतरच अनुज्ञापन खात्याकडून त्यावर जाहिरात लावण्यास परवानगी देण्यात येईल.

ड) ज्या मंडळांकडून जाहिरात शुल्क भरून जाहिरातीची परवानगी घेण्यात आली नसल्यास किंवा घेण्याचे राहून गेले असल्यास अशा मंडळांकडे संपर्क करून गणेशोत्सव व नवरात्रोत्सव दरम्यान जाहिरात परवानगीचे पत्र देण्याची कार्यवाही करण्याच्या वरिष्ठ निरीक्षक (अनुज्ञापन) यांना सूचना देण्यात याव्यात व त्याबाबतचा सविस्तर अहवाल अनुज्ञापन अधीक्षक यांच्या कार्यालयाकडे उत्सवाच्या समाप्तीनंतर त्वरित पाठविण्याचे निर्देश देण्यात यावेत.

इ) सदरची परवानगी गणेशोत्सव (भाद्रपद / माघ महिना) व नवरात्रोत्सव २०२५ सणादरम्यान अनुज्ञेय राहिल तसेच विसर्जनानंतर दुसऱ्याच दिवशी सदर जाहिरात फलक काढून टाकण्यासाठी सर्व विभागीय सहाय्यक आयुक्तांनी गणेशोत्सव/नवरात्रोत्सव मंडळांना सूचना देण्याबाबत निर्देश देण्यात येत आहेत.

अनिल काटे
अनुज्ञापन अधीक्षक (प्र.)

चंदा जाधव
उप आयुक्त (विशेष)

डॉ. विपिन शर्मा
अति. महानगरपालिका आयुक्त
(पश्चिम उपनगरे)

भूषण गगराणी
महानगरपालिका आयुक्त

महानगरपालिका व इतर महत्त्वाचे नियंत्रण कक्ष आणि त्यांचे दूरध्वनी क्रमांक

नियंत्रण कक्ष

म. न. पा. आपत्कालीन व्यवस्थापन	१९१६ आणि २२६९ ४७२५/२७
म. न. पा. मुंबई अग्निशमन दल (भायखळा) १०१	
म. न. पा. घनकचरा व्यवस्थापन (वरळी)	२४९३ ५६८९/८७
बेस्ट कॉल सेंटर (वीज पुरवठा)	२२१५ ६७४८/४९
बेस्ट (कुलाबा फ्यूज)	२२१८ ४२४२ २२१५ ६७४८
बेस्ट वाहतूक (वडाळा)	२४१८ ४४८९
बेस्ट विद्युत पुरवठा (वडाळा)	२४१४ ६२६२
महाराष्ट्र राज्य वीज वितरण कंपनी	१८००२ ३३३४५५
अदानी एनर्जी	३००९ ९९९९
मुंबई पोलीस	१०० आणि २२६२ १८५५
मुंबई पोलीस वाहतूक विभाग (वरळी)	२४९३ ७७४६, २४९३ ९७१७ २४९३ ७७५५, २४९३ ७७४७
नागरी संरक्षण दल मुख्यालय	२२८४ ३६६७
गृहरक्षक दल मुख्यालय	२२८४ २४२३/२२८४ २५६७
पश्चिम रेल्वे, चर्चगेट	२२०८ ४२८७
पश्चिम रेल्वे, मुंबई सेंट्रल पोलीस ठाणे	२३०७ ०१९७
मध्य रेल्वे	२२६२ २६८५
दूरदर्शन (वृत्त)	२४९६ ५८००
आकाशवाणी	२२०२ ६२४२

मुंबई पोलीस (वाहतूक विभाग)

पोलीस सह आयुक्त	०२२-२४९५ ४४४३
पोलीस अतिरिक्त आयुक्त	०२२-२४९२ ७२३४
पोलीस उप आयुक्त (शहर)	०२२-२४९५ ४५४२
पोलीस उप आयुक्त (उपनगरे)	०२२-२६६६ ७३७६
पोलीस उप आयुक्त (पूर्व)	०२२-२३७८ ३४०१

बृहन्मुंबई सार्वजनिक गणेशोत्सव समन्वय समिती

अॅड. नरेश दहिबावकर, अध्यक्ष	९८६९६ ३१२८०
श्री. कुंदन शंकरराव आगासकर, कार्याध्यक्ष	९८२०४ ३२५६९
श्री. हेमचंद्र (पप्पी) पाटील, उपाध्यक्ष	९८६९९ ६३९९९
श्री. गिरीश वालावलकर, प्रमुख कार्यवाह	९८६९३ ६५४३७

मुंबई उपनगरे श्री गणेश उत्सव समन्वय समिती

श्री. लिलाधर डाके, अध्यक्ष	९८२११ ६५४६२
अॅड. अनिल परब, उपाध्यक्ष	९८२०४ १३५०५
श्री. विनोद घोसाळकर, सचिव	९८२१० ३९४४०
श्री. अशोक पाटील, खजिनदार	९८६९० ४६१२६

अखिल सार्वजनिक गणेशोत्सव महासंघ

श्री. जयेंद्र साळगावकर, अध्यक्ष	९८२०२ २५८८९
श्री. सुहास आडिवरेकर, कार्याध्यक्ष	९८६९२ १०५५२
श्री. सुरेश सरनोबत, प्रमुख कार्यवाह	९५९४८ ०३३९९
श्री. विकास माने, सहकार्यवाह	९८९२४ ६२९६६

महानगरपालिका आयुक्त, अतिरिक्त आयुक्त, सह आयुक्त, उप आयुक्त व सहाय्यक आयुक्त यांचे दूरध्वनी क्रमांक

महानगरपालिका आयुक्त	०२२-२२६२ ०५२५
अति. महानगरपालिका आयुक्त (शहर)	०२२-२२६२ ०४३३
अति. महानगरपालिका आयुक्त (प्रकल्प)	०२२-२२६२ ३००४
अति. महानगरपालिका आयुक्त (प. उ.)	०२२-२२६२ ०१४९
अति. महानगरपालिका आयुक्त (पू. उ.)	०२२-२२६२ ०८०९
सह आयुक्त/उप आयुक्त (परिमंडळ - १)	०२२-२३०७ १८१५
सह आयुक्त/उप आयुक्त (परिमंडळ - २)	०२२-२४१५ ०४००
सह आयुक्त/उप आयुक्त (परिमंडळ - ३)	०२२-२६८२ ३४५३
सह आयुक्त/उप आयुक्त (परिमंडळ - ४)	०२२-२६२८ १६५८
सह आयुक्त/उप आयुक्त (परिमंडळ - ५)	०२२-२५२८ ५४२९
सह आयुक्त/उप आयुक्त (परिमंडळ - ६)	०२२-२५०१ १२६५
सह आयुक्त/उप आयुक्त (परिमंडळ - ७)	०२२-२८६१ १५०८

विभाग	सहाय्यक आयुक्त	भ्रमणध्वनी
ए	श्री. जयदीप मोरे (प्रभारी)	९९६९६ ६६५०५
बी	श्री. नितीन शुक्ला	९९३०४ ४९८५५
सी	श्री. संजय इंगळे (प्रभारी)	९८१९२ ९५१३१
डी	श्री. मनीष वळंजू	८६५७४ ८८९१६
ई	श्री. रोहित त्रिवेदी (प्रभारी)	९८२११ ७९३७७
एफ उत्तर	श्री. अरुण क्षीरसागर	८९२८६ ०२७२७
एफ दक्षिण	श्री. महेश पाटील	९३२०६ ९८६९८
जी उत्तर	श्री. विनायक विसपुते	९३२२९ ०६८४०
जी दक्षिण	श्रीमती स्वप्नजा क्षीरसागर	९१३७३ ४२३४३
एच पूर्व	श्रीमती मृदुला अंडे	८८७९५ ५८८५१
एच पश्चिम	श्री. दिनेश पल्लेवाड	८७९३२ २८२५२
के पूर्व	श्री. नितीन शुक्ला	९९३०४ ४९८५५
के पश्चिम	श्री. चक्रपाणी अल्ले	९८३३८ १५५१९
के/उत्तर	श्री. नितीन शुक्ला	९९३०४ ४९८५५
एल	श्री. धनाजी हेर्लेकर	९८६७४ ७४४७७
एम पूर्व	श्री. उज्वल इंगोले	८४५३५ ५०५५५
एम पश्चिम	श्री. शंकर भोसले	९८३३८ ६१५७५
एन	श्री. गजानन बेल्लाले	८४२४० ४६७१५
पी उत्तर	श्री. कुंदन वळवी	७२०८८ ५९९९९
पी दक्षिण	श्री. अजय पाटणे	९९६७२ ९७२९४
आर दक्षिण	श्री. मनीष साळवे	९९३०८ ७९७६७
आर उत्तर	श्री. नयनीश वेंगुर्लेकर (प्रभारी)	९६१९० ७११७७
आर मध्य	श्रीम. संध्या नांदेडकर	९१६७८ ३३१४१
एस	श्रीमती अलका ससाणे	९९३०० ४०३२२
टी	श्रीमती योगिता कोल्हे	९९७५४ ९९१९३

बृहन्मुंबई महानगरपालिका

विभाग कार्यालयांच्या नियंत्रण कक्षांचे संपर्क क्रमांक

विभाग	प्रमुख परिसर	नियंत्रण कक्ष क्रमांक
ए	कुलाबा, फोर्ट, नेव्ही नगर, नरिमन पॉईंट	०२२-२२६२४००० ०२२-२२६६१३५३
बी	मोहम्मद अली मार्ग, डोंगरी, भेंडी बाजार	०२२-२३७९४००० ०२२-२३७३६६२२
सी	भुलेश्वर, नेताजी सुभाष मार्ग (अंशतः), मुंबादेवी, लोहार चाळ	०२२-२२०१४००० ०२२-२२०१४०२२
डी	गुंट रोड, वाळकेश्वर, मलबार हिल, गिरगाव	०२२-२३८६४००० ०२२-२३८६१४२६
ई	भायखळा, मदनपुरा, आग्रीपाडा, नागपाडा, डॉकयार्ड मार्ग , रे मार्ग , चिंचपोकळी	०२२-२३०१४००० ०२२-२३०८१४७९/९
एफ दक्षिण	परळ, लालबाग, हिंदमाता	०२२-२४१०३००० ०२२-२४१३४५६०
एफ उत्तर	माटुंगा, शीव (सायन), वडाळा, हिंदू कॉलनी	०२२-२४०८४००० ०२२-२४०२४३५३
जी दक्षिण	वरळी, प्रभादेवी, महालक्ष्मी, लोअर परळ, करी रोड	०२२-२४२२४००० ०२२-२४३०५०३१
जी उत्तर	धारावी, कोळीवाडा, माहिम, दादर, छत्रपती शिवाजी महाराज मैदान (शिवाजी पार्क)	०२२-२४३९७८८८ ०२२-२४३९७८००
एच पूर्व	वांद्रे (पूर्व), खार (पूर्व), सांताक्रुझ (पूर्व)	०२२-२६११४००० ०२२-२६१३८९००
एच पश्चिम	वांद्रे (पश्चिम), खार (पश्चिम), सांताक्रुझ (पश्चिम)	०२२-२६४४४००० ०२२-२६४४०१२०
के पश्चिम	अंधेरी (पश्चिम), जोगेश्वरी (पश्चिम), विलेपार्ले (पश्चिम) जुहू, वेसावे (वसोवा), लोखंडवाला संकुल	०२२-२६२३४००० ०२२-२६२३९२०२ ०२२-२६२३९१३१/९०
के पूर्व	अंधेरी (पूर्व), जोगेश्वरी (पूर्व), विलेपार्ले (पूर्व)	०२२-२६४४०००० ०२२-२६४४०१०३
पी दक्षिण	गोरेगाव, आरे वसाहत, प्रेम नगर, गोकुलधाम	०२२-२८७२७००० ०२२-२८७२२१३३ ०२२-२८७२१९६३
पी उत्तर	मालाड (पूर्व), मनोरीपाडा, मार्वे, अक्सा, मढ	०२२-२८८२६००० ०२२-२८८२३२६६ ९०८२४६४८१७
आर दक्षिण	कांदिवली, चारकोप	०२२-२८०५४७८८ ०२२-२८०५६०००
आर उत्तर	दहिसर	०२२-२८९३६००० ०२२-२८९२०२७२/९ ०२२-२८९२०२४७
आर मध्य	बोरिवली, संजय गांधी राष्ट्रीय उद्यान	०२२-२८९३११८८ ०२२-२८९५१३४५
एल	कुर्ला, साकीनाका, चांदिवली, असल्फा	०२२-२६५०५१०९ ०२२-२६५०५१०३ ८६५२७५०४०५
एम पूर्व	मानखुर्द, अणुशक्ती नगर, देवनार	०२२-२५५५८७८९ ०२२-२५५०२२७०
एम पश्चिम	चेंबूर, सिंधी कॉलनी, छेडा नगर, टिळकनगर	०२२-२५२६४७७७ ०२२-२५२२५०००
एन	घाटकोपर, विद्याविहार, पंतनगर	०२२-२५०१३००० ०२२-२५०१०१६१
एस	भांडुप, पवई, कांजूरमार्ग, विक्रोळी, नाहूर	०२२-२५९५४००० ०२२-२५९४७५७०/४ ८१०४२९९६९१
टी	मुलुंड	०२२-२५६९४००० ०२२-२५६४५२८९

portal.mcgm.gov.in

mybmc

mybmc

my_bmc

my bmc my mumbai

8999-22-8999

पाण्याचा अपव्यय टाळा

हात वारंवार स्वच्छ धुवा

जेथे दक्षता तेथे सुरक्षितता

। बृहन्मुंबई महानगरपालिका हेल्पलाईन - १९१६ ।

विभागनिहाय श्रीगणेशोत्सव समन्वयकांची माहिती

अ.क्र.	विभाग	सहाय्यक अभियंता	भ्रमणध्वनी क्र.	ई-मेल
१	ए	श्री. गणेश ठाकूर	९९२२४ १५१०२	ae01maint.a@mcgm.gov.in
२	बी	श्री. रुपेश बंडांगे	९७६९९ ७८८०७	aemaint01.b@mcgm.gov.in
३	सी	श्री. मनिष पडवळ	९९२०९ ५५५३९	aemaint01.c@mcgm.gov.in
४	डी	श्री. प्रशांत पाठक	९८२०१ १२७४५	aemt01.d@mcgm.gov.in
		श्री. अमित पाटील	९९२०२ २२१२३	aemaint01.d@mcgm.gov.in
५	ई	श्री. भाविक लोखंडे	८९७६७ २८७२२	aemaint01.e@mcgm.gov.in
६	एफ दक्षिण	श्री. संजय पोळ	८९६९० ३१८१६	aemaint03.fs@mcgm.gov.in
७	एफ उत्तर	श्री. हरीष चव्हाण	९९८७५ २८०८५	aemaint01.fn@mcgm.gov.in
		श्री. किरण बडगुजर	९७६९० ९९११०	aemaint01.fn@mcgm.gov.in
८	जी दक्षिण	श्री. अष्टवीर म्हाशीलकर	९८६७१ ५५१०६	aemaint02.gs@mcgm.gov.in
९	जी उत्तर	श्री. धैर्यशील पवार	९६१९४ ०७७७९	aemaint02.gn@mcgm.gov.in
१०	एच पूर्व	श्री. अजय कुमार पाटील	८९२८३ ३१५३६	aemaint02.heast@mcgm.gov.in
११	एच पश्चिम	श्री. दीपक घोलम	९७६९५ ४१०३०	aemaint02.hw@mcgm.gov.in
१२	के पूर्व	श्री. सुशांत गोडबोले	७५०६४ ४१७९८	ae01maint.ke@mcgm.gov.in
१३	के पश्चिम	श्री. संदेश जाधव	९७६९४ ९३३७७	aemaint01.kw@mcgm.gov.in
१४	एल	श्री. भगवान पवार	८७६७७ ६७३७३	ae01maint.l@mcgm.gov.in
१५	एम पूर्व	श्री. राजेंद्र पुजारी	७५०६३ ६३८४५	aemaint01.meast@mcgm.gov.in
१६	एम पश्चिम	श्री. सुधीर जाधव	८०८०७ ४०६४५	1692901@mcgm.gov.in
१७	एन	श्रीमती श्रध्दा चव्हाण	८८७९८ ०४४८९	aemaint01.n@mcgm.gov.in
१८	पी उत्तर	श्री. मंदार चौधरी	९९६७४ ३८२७४	ae01maint.pn@mcgm.gov.in
१९	पी दक्षिण	श्री. निषाद कुलकर्णी	९७६९९ ६६६३५	ae01maint.ps@mcgm.gov.in
२०	आर दक्षिण	श्रीमती धनश्री होसुरकर	९९३०२ ६२१६८	aemaint01.rs@mcgm.gov.in
२१	आर मध्य	श्री. मच्छिंद्र मोहिते	९५९४४ २१३८५	ae01maint.rc@mcgm.gov.in
२२	आर उत्तर	श्री. नितीश शिंदे	७७१८८ ३२४२४	ae01maint.rn@mcgm.gov.in
२३	एस	श्री. राहुल जाधव	९९६७४ ३६६१९	ae02mt.s@mcgm.gov.in
		श्री. वैभव निंबाळकर	९३२१५ १२१५१	aemaint02.ps@mcgm.gov.in
२४	टी	श्री. संदीप देशपांडे	९६१९७ ०५८८३	aemaint01.t@mcgm.gov.in
		श्री. संदीप मोरे	९७५८४ ०२८४८	aemaint02.t@mcgm.gov.in

जुन्या व धोकादायक पुलांची माहिती

बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या प्रमुख अभियंता (पूल) यांच्याद्वारे देण्यात आलेल्या माहितीनुसार व खबरदारीची उपाययोजना म्हणून बृहन्मुंबई महानगरपालिका क्षेत्रातील जुन्या व धोकादायक पुलांबाबतची माहिती खालीलप्रमाणे आहे.

१. घाटकोपर रेल्वे पूल (रेल ओव्हर ब्रिज)	७. सँडहर्स्ट रोड रेल्वे पूल (गुँट रोड व चर्नी रोडच्या मध्ये)
२. करी रोड रेल्वे पूल (रेल ओव्हर ब्रिज)	८. फ्रेंच रेल्वे पूल (गुँट रोड व चर्नी रोडच्या मध्ये)
३. साने गुरुजी मार्ग, आर्थर रोड येथील चिंचपोकळी रेल्वे पूल	९. केनेडी रेल्वे पूल (गुँट रोड व चर्नी रोडच्या मध्ये)
४. भायखळा रेल्वे पूल (रेल ओव्हर ब्रिज)	१०. फॉकलॅण्ड रेल्वे पूल (गुँट रोड व मुंबई सेंट्रलच्या मध्ये)
५. मरीन लाईन्स रेल्वे पूल (रेल ओव्हर ब्रिज)	११. महालक्ष्मी स्टेशन रेल्वे पूल
६. दादर टिळक रेल्वे पूल, (रेल ओव्हर ब्रिज)	१२. प्रभादेवी - कॅरोल रेल्वे पूल

करी रोड स्थानकावरील पूल, साने गुरुजी मार्गावर (आर्थर रोड) असणारा चिंचपोकळी रेल्वे स्थानकावरील पूल आणि भायखळा परिसरातील रेल्वे मार्गावरील 'पां. स. मंडलिक पूल', या पुलांवर एका वेळेस १६ टनांपेक्षा अधिक वजन होणार नाही (भाविकांचे व वाहनांचे मिळून एकंदर वजन), याची काळजी घ्यावी, असेही प्रमुख अभियंता (पूल) यांच्याद्वारे कळविण्यात आले आहे. (या माहितीमध्ये बदल संभवतो. याची कृपया नोंद घ्यावी, ही विनंती.)

सार्वजनिक किंवा घरगुती श्रीगणेशमूर्तीचे विसर्जन करणाऱ्या भाविकांसाठी विशेष सूचना

- मुंबईत नैसर्गिक जलस्रोतांची ६८ विसर्जनस्थळे असून याव्यतिरिक्त बृहन्मुंबई महानगरपालिकेद्वारे विविध ठिकाणी कृत्रिम विसर्जनस्थळे तयार करण्यात येतात. गतवर्षी सन २०२४ मध्ये २०४ कृत्रिम तलावांमध्ये सुमारे ८२ हजारांपेक्षा अधिक श्रीगणेशमूर्तीचे विसर्जन करण्यात आले. यंदाही २८८ कृत्रिम तलाव करण्यात आले असून त्यात आणखी वाढ करण्यात येत आहे.
- वरील व्यतिरिक्त प्रत्येक विभागस्तरीय सहाय्यक आयुक्तांद्वारे ठिकठिकाणी श्रीगणेशमूर्ती संकलन केंद्रे आणि फिरती विसर्जन स्थळेदेखील तयार करण्यात येत आहेत.
- श्रीगणेशभक्तांनी श्री गणेशमूर्तीचे विसर्जन हे आपल्या घरापासून / मंडळाच्या ठिकाणापासून सगळ्यात जवळ असणाऱ्या कृत्रिम / नैसर्गिक विसर्जन स्थळी करावे.
- महानगरपालिकेद्वारे नागरिकांना असेही आवाहन करण्यात येत आहे की, त्यांनी शक्यतो विसर्जनापूर्वीची पूजा, आरती आदी धार्मिक विधी घरीच किंवा सार्वजनिक श्रीगणेशोत्सव मंडळांच्या बाबतीत त्या - त्या मंडळांच्या ठिकाणी पूर्ण करून गणरायाला निरोप द्यावा. जेणेकरून विसर्जनस्थळी गर्दी टाळणे शक्य होईल.

भरती ओहोटीच्या वेळ

दीड दिवस		श्रीगणेशमूर्ती विसर्जन	
		गुरु. दि. २८.०८.२०२५	
	वेळ	उंची	
भरती	दुपारी ०२:४०	३.८३ मी.	
ओहोटी	रात्री ०८:३५	१.०७ मी.	
शुक्रवार दि. २९.०८.२०२५			
भरती	मध्यरात्री ०३:११	३.६९ मी.	
ओहोटी	सकाळी ०८:३३	२.०२ मी.	

पाचवा दिवस		श्रीगणेशमूर्ती विसर्जन	
		रवि. दि. ३१.०८.२०२५	
	वेळ	उंची	
भरती	पहाटे ०४:३७	३.२८ मी.	
ओहोटी	सकाळी १०:०५	२.५३ मी.	
भरती	सायंकाळी ०४:०५	३.०८ मी.	
ओहोटी	रात्री १०:३२	१.६० मी.	

सोमवार दि. ०१.०९.२०२५		
	वेळ	उंची
भरती	पहाटे ०५:४५	३.१२ मी.
ओहोटी	सकाळी ११:५९	२.६८ मी.
भरती	सायंकाळी ०४:५६	२.८५ मी.
मंगळवार दि. ०२.०९.२०२५		
ओहोटी	मध्यरात्री १२:०८	१.७० मी.

सातवा दिवस		गौरी गणपती विसर्जन	
		मंगळ. दि. ०२.०९.२०२५	
	वेळ	उंची	
भरती	सकाळी ०८:०२	३.१४ मी.	
ओहोटी	दुपारी ०२:३५	२.६१ मी.	
भरती	सायंकाळी ०६:४६	२.७० मी.	
बुधवार दि. ०३.०९.२०२५			
ओहोटी	मध्यरात्री ०१:४६	१.६१ मी.	

अकरावा दिवस		श्रीगणेशमूर्ती विसर्जन (अनंत चतुर्दशी)	
		शनि. दि. ०६.०९.२०२५	
	वेळ	उंची	
भरती	सकाळी ११:०९	४.२० मी.	
ओहोटी	सायंकाळी ०५:१३	१.४१ मी.	
भरती	रात्री ११:१७	३.८७ मी.	
रविवार दि. ०७.०९.२०२५			
ओहोटी	पहाटे ०५:०६	०.६९ मी.	
भरती	सकाळी ११:४०	४.४२ मी.	

मत्स्यदंशापासून बचाव करा, वेळीच प्रथमोपचार करा

मुंबई येथील समुद्र किनारपट्टीवर 'ब्ल्यू बटन जेलीफिश', 'स्टिंग रे' प्रजातीच्या माशांचा वावर अधिक दिसून येतो. या पार्श्वभूमीवर विसर्जनादरम्यान मत्स्यदंश होऊ नये, याची काळजी नागरिकांनी घेण्याचे आवाहन महानगरपालिका प्रशासनाकडून करण्यात येत आहे. याबाबत बृहन्मुंबई महानगरपालिका, पोलीस प्रशासन यांच्याद्वारे वेळोवेळी देण्यात येणाऱ्या सूचनांचे पालन करावे.

वीज, पाऊस असल्यास घ्यावयाची काळजी

श्रीगणेशोत्सवादरम्यान विजांच्या कडकडाटासह पाऊस पडण्याची शक्यता असते. ही बाब लक्षात घेता पाऊस व विशेष करून विजांपासून बचावाकरिता नागरिकांनी योग्य ती खबरदारी घ्यावी. विजांचा कडकडाट सुरु असल्यास झाडांखाली उभे राहणे टाळावे. अशा परिस्थितीत संबंधित प्राधिकरणांकडून तसेच संस्थांकडून वेळोवेळी देण्यात येणाऱ्या सूचनांचेही काटेकोरपणे पालन करावे.

विसर्जनस्थळी 'क्रेन' व्यवस्था

अधिक उंचीच्या श्रीगणेशमूर्तींचे विसर्जन सुलभतेने करता यावे, यासाठी काही नैसर्गिक विसर्जनस्थळी बृहन्मुंबई महानगरपालिकेद्वारे 'क्रेन' ची व्यवस्था करण्यात येत आहे, याची कृपया सर्व संबंधितांनी नोंद घ्यावी, ही विनंती !

श्रीगणेशोत्सव २०२५ विभागवार नैसर्गिक विसर्जनाची स्थळे व नियोजन

विभाग	संख्या	स्थळ	विभाग	संख्या	स्थळ	
ए	१	गेटवे ऑफ इंडिया	के पूर्व	१	गोदरेज चौपाटी, जुहू- मोरागाव	
	१	जमशेदजी बंदर		१	तेलवन वाडी, वेसावे (वर्सोवा)	
	१	बधवार पार्क		१	पाटील लेन, वेसावे (वर्सोवा)	
बी	१	मॅलेट बंदर	पी द.	१	देवछाया सोसायटी	
डी	१	स्वराज्यभूमी (गिरगांव चौपाटी)	पी उत्तर	१	मार्वे बीच, मालाड (पश्चिम)	
एफ द.	१	हाजी बंदर		१	अक्सा बीच, मालाड (पश्चिम)	
एफ उ.	१	सायन तलाव		१	सिल्वर बीच, मालाड (पश्चिम)	
जी दक्षिण	१	नरिमन भाट नगर जेट्टी	पी पूर्व	१	शान्ताराम तलाव, कुरार, मालाड (पूर्व)	
	१	बत्तरी जेट्टी		एल विभाग	१	छत्रपती शिवाजी महाराज तलाव (शीतल तलाव)
	१	पी. बाळू मार्ग			एम पूर्व	१
	१	तरे गल्ली	१			ट्रॉम्बे जेट्टी
	१	क्लिव्हलँड जेट्टी	एम पश्चिम	१		चरई तलाव
	१	लोटस जेट्टी		१	घाटला तलाव	
१	लोटस जेट्टी	१		माहूल जेट्टी		
जी उत्तर	१	कीर्ती महाविद्यालय चौपाटी, दादर	एस विभाग	१	भांडुपेश्वर कुंड, भांडुप (पूर्व)	
	१	सूर्यवंशी सभागृह गल्ली, दादर		१	गणेश घाट, पवई	
	१	रानडे रोड विस्तारित, दादर (चैत्यभूमी)		१	पवारवाडी घाट, पवई	
	१	केळुस्कर मार्ग (दक्षिण), दादर (बाजीप्रभू उद्यान)	आर दक्षिण	१	बंदरपाखाडी (नैसर्गिक तलाव)	
	१	केळुस्कर मार्ग (उत्तर), दादर		१	कांदिवली गावठाण	
	२	हिंदुजा रुग्णालय, माहीम		१	डिंगेश्वर तलाव (नैसर्गिक तलाव)	
एच पश्चिम	१	बॅण्डस्टॅंड, वांद्रे (पश्चिम)	आर मध्य	१	शिंपोली तलाव, बोरिवली (पश्चिम)	
	१	चिंबई जेट्टी		१	वीर सावरकर उद्यान, बोरिवली (पश्चिम)	
	१	हरबा माऊली, खारदांडा		१	गोराई जेट्टी, बोरिवली (पश्चिम)	
	१	वारीन पाडा, खारदांडा		१	एकसर तलाव, एकसर गाव, बोरिवली (पश्चिम)	
के पूर्व	१	पाटील पाडा, खारदांडा	आर उ.	१	कांदरपाडा तलाव, दहिसर (पश्चिम)	
	१	श्यामनगर तलाव, जोगेश्वरी (पूर्व)		टी विभाग	१	मोरया तलाव, पूर्व द्रुतगती महामार्ग, मुलुंड (पूर्व)
	१	जुहू चौपाटी			१	गणेश घाट, मिठागर रोड, मुलुंड (पूर्व)
	१	सागर कुटीर चौपाटी, वेसावे (वर्सोवा)			१	भोईर तलाव, आनंद नगर, मुलुंड (पूर्व)
	१	वेसावे (वर्सोवा) जेट्टी, वेसावे				
	१	जुहू कोळीवाडा, जुहू				
	१	जितेंद्र लेन, जुहू				
	१	के. के. गांगुली मार्ग (पंड्या गल्ली) जुहू				
	१	रॉयल गल्ली, जुहू				
	१	पामगोव्ह हॉटेल (शिवाजी पुतळा), जुहू				
	१	बिर्ला लेन, जुहू				
	१	हॉलिडे इन चौपाटी (नोवाटेल हॉटेल), जुहू				
	१	जुहू गांधी ग्राम चौपाटी, जुहू				

एकूण ६८ नैसर्गिक विसर्जन स्थळे

सार्वजनिक श्रीगणेशोत्सव मंडळांचे पदाधिकारी, स्वयंसेवकांसाठी आपत्कालीन व्यवस्थापनविषयक मोफत प्रशिक्षण

बृहन्मुंबई महानगरपालिका क्षेत्रात साजऱ्या होणाऱ्या सांस्कृतिक उत्सवांपैकी श्रीगणेशोत्सव हा एक महत्त्वाचा उत्सव आहे. या उत्सवादरम्यान विविध ठिकाणी नागरिक मोठ्या संख्येने एकत्र येतात. श्रीगणेशोत्सवानिमित्त विविध ठिकाणी होणारी गर्दी व या पार्श्वभूमीवर आपत्कालीन परिस्थिती उद्भवण्याची शक्यता लक्षात घेता प्रशासनासोबतच श्रीगणेशोत्सव मंडळांचे पदाधिकारी, स्वयंसेवक आणि नागरिक या सर्वच घटकांनी अत्यंत सजग व सतर्क असणे गरजेचे असते. ही बाब लक्षात घेऊन बृहन्मुंबई महानगरपालिका प्रशासनाच्या वतीने सार्वजनिक श्रीगणेशोत्सव मंडळांचे पदाधिकारी, स्वयंसेवक यांना बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या आपत्कालीन व्यवस्थापन विभागाच्या माध्यमातून प्रशिक्षण देण्यात येत आहे.

यंदादेखील आपत्कालीन व्यवस्थापन विषयक प्रशिक्षण कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले आहे. तरी सार्वजनिक श्रीगणेशोत्सव मंडळांनी या प्रशिक्षण कार्यक्रमांचा लाभ घ्यावा, असे आवाहन महानगरपालिका प्रशासनाच्या वतीने करण्यात येत आहे. सदर प्रशिक्षण पूर्ण करणाऱ्या प्रत्येक श्रीगणेशोत्सव मंडळांच्या दोन स्वयंसेवकांना महानगरपालिकेच्या आपत्कालीन व्यवस्थापन विभागामार्फत प्रमाणपत्र दिले जाणार आहे. याबाबत अधिक माहितीसाठी कृपया बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या आपत्कालीन व्यवस्थापन विभागाशी संपर्क साधावा.

प्रशिक्षणात अंतर्भूत बाबी

- मंडप व्यवस्थापन
- अग्निसुरक्षा
- आपत्कालीन प्रसंगी प्रथमोपचार पद्धती
- मिरवणूक व्यवस्थापन
- अफवांबाबत दक्षता
- गर्दीचे व्यवस्थापन
- प्रसाद वितरण
- जोखमीचे व्यवस्थापन

- प्रशिक्षणाचा कालावधी - एक दिवस
- प्रशिक्षणासाठी संपर्क - १९१६
- ईमेल आयडी - co.dm@mcmgm.gov.in

हे प्रशिक्षण मोफत असेल

बृहन्मुंबई महानगरपालिका क्षेत्रातील कृत्रिम विसर्जन तलावांची विभाग निहाय माहिती

विभाग	तलावांची संख्या	कृत्रिम विसर्जन तलावांची ठिकाणे
ए	१ १ १ १	भारताचे प्रवेशद्वार (गेटवे ऑफ इंडिया) बधवार पार्क जमशेदजी बंदर कुपरेज गार्डन, भारताचे प्रवेशद्वार (गेटवे ऑफ इंडिया)
बी	१ १	वीर संभाजी मैदान, डोंगरी जनाबाई रोकडे महानगरपालिका शाळा, मशीद बंदर
सी	२ १ १	दुर्गादेवी उद्यान, तिसरा कुंभारवाडा मुंबादेवी उद्यान, मुंबादेवी स. का. पाटील उद्यान, महर्षी कर्वे मार्ग
डी	७ २ २ १ २ १ १ १ १ १ १ २	स्वराज्यभूमी (गिरगांव चौपाटी) बाणगंगा तलाव, वालकेश्वर ऑगस्ट क्रांती मैदान, ऑगस्ट क्रांती मार्ग ताडदेव पोलीस वसाहत ताडदेव, आर. टी. ओ. बी. आय. टी. चाल क्रमांक - ११, मुंबई सेंट्रल, केशवराव कदम मार्ग गिल्डर लेन महानगरपालिका वसाहत, दादासाहेब भडकमकर मार्ग सरदार वल्लभभाई पटेल मार्ग जंक्शन, नवलकर गल्ली, गिरगाव सूर्यवंशी उद्यान, सरदार वल्लभभाई पटेल मार्ग एस. एम. जोशी मैदान, डुंगरसी मार्ग भाऊसाहेब हिरे उद्यान, मुंबई सेंट्रल
ई	२ १ १ ३ २ २ १ २ २ २ २ २ १	पानसरे चाल, साने गुरुजी मार्ग (आर्थर रोड नाका), चिंचपोकळी (पश्चिम) आचरेकर उद्यान, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मार्ग, चिंचपोकळी (पूर्व) ना. म. जोशी शाळा, भायखळा (पश्चिम) वीरमाता जिजाबाई भोसले वनस्पती उद्यान, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मार्ग, भायखळा बाटलीबाँय मैदान, ए. जी. पवार लेन, घोडपदेव गंगा बावडी मैदान पोलीस वसाहत, डॉकयार्ड रोड स्टेशन एकनाथभाई बांदल मैदान, चिमनाजी राजूजी मार्ग ताडवाडी बी. आय. टी. चाल क्र. १२ येथील मैदान मॉटे साऊथ बिल्डिंग, बि. जे. मार्ग, भायखळा (पश्चिम) लाल मैदान, आग्नीपाडा संत गाडगे महाराज चौक (सात रस्ता सर्कल), वेलनेस फॉर्च्यून मेडिकलसमोर कामाठीपुरा एस. पी. मार्ग, १२ वी गल्ली येथील वी. आर. तुल्ला महानगरपालिका मैदान
एफ उत्तर	१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १	महर्षी कर्वे मैदान, डेविड बर्रेट्टो मार्ग, वडाळा (पश्चिम) दडकर मैदान, लखमशी नप्पू रोड, माटुंगा (पूर्व) सिमेट मैदान, सीजीएस कॉलनी, अँटॉप हिल अशोक पिसाल मैदान, प्रतीक्षानगर, शीव (पूर्व) एस. डी. कॉर्पोरेशन, शिव प्रेरणा स. गृ. संस्था, भरणीनाका विद्यालंकार महाविद्यालय रस्ता येथील मनपाच्या सॉल्ट पॅन डीव्हीजन मधील सी. एस. क्र. २९/११६ आणि ४/११६ दळवी मैदान, सायन (पूर्व) तळेकर उद्यान, सायन तलावाजवळ, शीव (पूर्व)

बृहन्मुंबई महानगरपालिका क्षेत्रातील कृत्रिम विसर्जन तलावांची विभाग निहाय माहिती

विभाग	तलावांची संख्या	कृत्रिम विसर्जन तलावांची ठिकाणे
जी उत्तर	२ १	माहीम येथील प्लॉट नं. २४९, मोरी रोड शाळेचा मोकळा भूखंड प्रमोद महाजन कला पार्क, सेनापती बापट मार्ग, दादर
एच पूर्व	२ १ १ १	जिल्हाधिकारी कार्यालयाजवळ, चेतना कॉलेजजगत, शासकीय वसाहत वांद्रे (पूर्व) खेरवाडी परिरक्षण चौकी, राम मंदिर रोड, खेरवाडी जंक्शन, वांद्रे (पूर्व) गोळीबार महानगरपालिका शाळा, रोड नं. ०६, गोलीबार, सांताक्रुझ (पूर्व) बाप्टिस्टा उद्यान, कलिना टॅक, कलिना, सांताक्रुझ (पूर्व)
एच पश्चिम	१ १ १ १	मुक्तानंद पार्क, सांताक्रुझ (पश्चिम) चिंबई, वांद्रे (पश्चिम) जिजामाता उद्यान वांद्रे (पश्चिम) ओशियानिक इमारतीच्या बाजूचा रस्ता, बुद्धविहार जवळ, शेरली गाव, कार्टर रोड, खार (पश्चिम)
के पूर्व	१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १	डॉ. हेगडेवार मैदान, हनुमान रोड, विले पार्ले (पूर्व) कोंडीविटा रोड, स्टर्लिंग सोसायटी हसनाथ शाळेजवळ, चर्च रोड त्रिकोणी मैदान सीटीएस क्र. ३६८/२९४, जिजामाता रोड सीटीएस क्र. ४१८, शहाजी राजे शाळा महाकाली गुंफा रोड, एमआयडीसी राजर्षी शाहू महाराज मार्ग, रमेश मोरे पार्क नवपाडा रोड, मरोळ लोकभारती रोड, मरोळ सहार रोड, सहार
के पश्चिम	२ २ २ २ १ २ १ २ २ २ २ २	लोखंडवाला कॉम्प्लेक्स बॅक रोड अंधेरी स्पोर्ट्स कॉम्प्लेक्स रावजी मैदान, सहकार रोड, जोगेश्वरी (पश्चिम) संत रामदास मैदान सरदार वल्लभभाई पटेल मैदान धानजी भाई मेहता मैदान नोवोटेल हॉटेल जवळ महात्मा फुले क्रीडांगण ए. ए. आय. पार्किंग, छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या स्मारकाच्या मागे, जुहू चौपाटीजवळ लोकमान्य टिळक उद्यान, विद्यानिधी, जुहू सी. टी. सी. एस नं. ८३२/१३ आंबिवली व्हिलेज, चार बंगला
एल विभाग	१ १ १ १ १ १ १ १	छत्रपती संभाजी महाराज मैदान, बामनदया पाडा, पवई वस्ताद लहूजी सालवे मैदान, चांदिवली छत्रपती शिवाजी महाराज मैदान, नेहरु नगर, कुर्ला (पूर्व) छत्रपती शिवाजी महाराज मैदान, चुनाभट्टी (पूर्व) छत्रपती शिवाजी महाराज तलाव, एल. बी. एस. मार्ग, कुर्ला (पश्चिम) छत्रपती शिवाजी महाराज तलाव, एम. एन. मार्ग, कुर्ला (पश्चिम) राजे शिवाजी छत्रपती मैदान, न्यु मिल रोड, कुर्ला (पश्चिम) ए. जी. एल. आर. मोहीली महानगरपालिका शाळा, कुर्ला (पश्चिम)

बृहन्मुंबई महानगरपालिका क्षेत्रातील कृत्रिम विसर्जन तलावांची विभाग निहाय माहिती

विभाग	तलावांची संख्या	कृत्रिम विसर्जन तलावांची ठिकाणे
एम पूर्व	१ १ १ २	बालासाहेब ठाकरे मैदान देवनार कॉलनी आरसीएफ मैदान, जवाहर विद्यालयासमोर, आरसीएफ तलावाजवळ, चेंबूर एस्सल स्टूडिओ जवळील मोकळी जागा, ट्रॉम्बे, कोळीवाडा म्हाडा मैदान, पंचरत्न सोसायटीजवळ, मेट्रो कार शेड समोर, महाराष्ट्र नगर
एम पश्चिम	१ १ १ १ २ १ २ १ १	टिळक नगर मैदान, टिळक नगर गांधी मैदान, चेंबूर जेतवन उद्यान, ठक्कर बाप्पा कॉलनी भवती पार्क मैदान खारदेव नगर शाळा, घाटला गांव स्टार क्रीडा मंडळ, घाटला गांव चरई तलावाजवळ एकर्स क्लब, हेमू कलानी मार्ग माहूल व्हिलेज मार्ग
एन विभाग	१ १ १ १ २ १ १	छत्रपती शिवाजी महाराज मैदान, पार्कसाईट, बीट क्र. १२३ मार्केट प्लॉट, रोड क्र. १७, बीट क्र. १२४ साई निवारा, एजीएलआर, घाटकोपर (पूर्व) बीट क्र. १२५ बाबू गेनू मैदान, साईनाथ नगर बीट क्र. १२६ दत्ताजी सालवी मार्ग, भटवाडी बीट क्र. १२८ माणिकलाल मेहता मार्ग, ६० फुटी रोड, बीट क्र. १२९ आचार्य अत्रे मैदान, बीट क्र. १३१
पी उत्तर	१ २ २ २ २ १ २ १ १ १	पी / उत्तर विभाग कार्यालय, मालाड (पश्चिम) राजे शहाजी क्रीडांगण, मालाड (पश्चिम) सी. जी. पी. जी. मैदान, मालाड (पश्चिम) म. वा. देसाई मार्ग, मालाड (पश्चिम) नगरभूमापन क्र. ६ अ, छत्रपती शिवाजीराजे कॉम्प्लेक्स, मालाड (पश्चिम) एम. एच. बी. कॉलनी, महानगरपालिका शाळा क्र. १, गेट नं. ७, मालाड (पश्चिम) अक्सा गाव पार्किंग प्लॉट कृत्रिम तलाव, अक्सा बीच रोड, मालाड (पश्चिम) मार्वे बीच येथील कृत्रिम तलाव, मालाड (पश्चिम) भुजाले तलाव येथील कृत्रिम तलाव, मालाड (पश्चिम) फिरते तलाव (मोबाईल व्हॅन), मालाड (पश्चिम)
पी दक्षिण	१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १	आरे भास्कर मैदान, आरे भास्कर रोड, गोकुळधाम, गोरेगांव (पूर्व) गोरेगांव महानगरपालिका शाळेचे मैदान, अहिंसा गार्डनसमोर, गोरेगांव (पश्चिम) अण्णा भाऊ साठे मैदान कृत्रिम तलाव, गोरेगांव (पश्चिम) बिंबिसार नगर महानगरपालिका शाळा, गोरेगांव (पूर्व) लक्ष्मण नगर मैदान, घासबाजार रोड, गोरेगांव (पूर्व) विंडरमेअर सोसायटीजवळ, दीनदयाल उपाध्याय उद्यान पांडुरंगवाडी तलाव, पु. ल. देशपांडे उद्यानाजवळ गोरेगांव (पूर्व) सोनावाला क्रॉस रोड - २, म्युनिसिपल प्लॉट, जिंजर हॉटेलजवळ गोरेगांव (पूर्व) उन्नत नगर शाळा कृत्रिम तलाव गोरेगांव (पश्चिम) अप्पर गोविंद नगर गार्डन, पोद्दार कॉलेजजवळ, अप्पर गोविंद नगर रोड, गोरेगांव (पूर्व) तात्पुरता कृत्रिम विसर्जन तलाव, आरे पार्क पार्किंग लॉटजवळ, गोरेगांव (पूर्व)

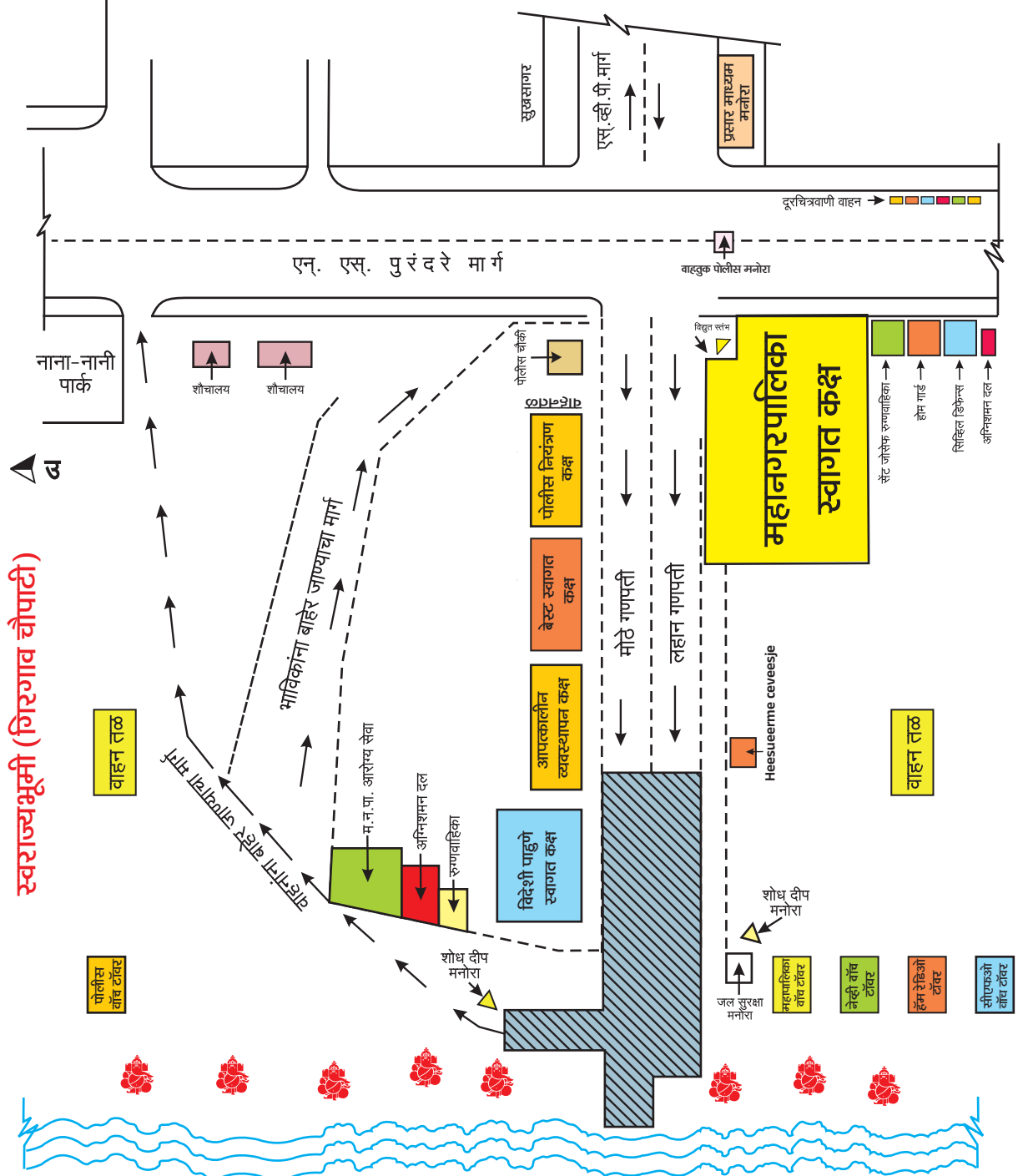
बृहन्मुंबई महानगरपालिका क्षेत्रातील कृत्रिम विसर्जन तलावांची विभाग निहाय माहिती

विभाग	तलावांची संख्या	कृत्रिम विसर्जन तलावांची ठिकाणे
पी दक्षिण	१ १ १ १ १ १ १ १	गणेश घाट, बांगुर नगर दिनकरराव देसाई मार्ग (आरे रोड), फिरते कृत्रिम तलाव क्र. १, गोरेगाव (पूर्व) दिनकरराव देसाई मार्ग (आरे रोड), फिरते कृत्रिम तलाव क्र. २, गोरेगाव (पूर्व) दिनकरराव देसाई मार्ग (आरे रोड), फिरते कृत्रिम तलाव क्र. ३, गोरेगाव (पूर्व) दिनकरराव देसाई मार्ग (आरे रोड), फिरते कृत्रिम तलाव क्र. ४, गोरेगाव (पूर्व) दिनकरराव देसाई मार्ग (आरे रोड), फिरते कृत्रिम तलाव क्र. ५, गोरेगाव (पूर्व) दिनकरराव देसाई मार्ग (आरे रोड), फिरते कृत्रिम तलाव क्र. ६, गोरेगाव (पूर्व) फिरते कृत्रिम तलाव (मोबाइल व्हॅन), राम मंदिर गोरेगाव (पश्चिम)
पी/पूर्व	२ २ २ १ २ १ १ १	बुवा सालवी मैदान, मालाड (पूर्व) मांसाहेब मीनाताई ठाकरे मैदान, मालाड (पूर्व) रामलीला मैदान, गाव शाळा लेन, पी / पूर्व विभाग कार्यालयाजवळ, मालाड (पूर्व) पुष्पापार्क टोपीवाला स्कूल मैदान, मालाड (पूर्व) संमित्र मैदान, मालाड (पूर्व) संकल्प बिल्डिंग, मीनाताई ठाकरे क्रीडांगण जवळ, मालाड (पूर्व) फिरते तलाव (मोबाइल व्हॅन), मालाड (पूर्व) कुरार महानगरपालिका शाळेजवळ, कुरार, मालाड (पूर्व)
आर मध्य	१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १	अनंतराव भोसले मैदान, जय महाराष्ट्र नगर, बोरिवली (पूर्व) छत्रपती संभाजी महाराज उद्यान, बोरिवली (पूर्व) संजय गांधी नॅशनल पार्क, बोरिवली (पूर्व) नागरी प्रशिक्षण केंद्र (CTIARC), अभिनव नगर, बोरिवली (पूर्व) रवीशंकर शाळेजवळील पी. जी. प्लॉट, कुलूपवाडी, बोरिवली (पूर्व) राजदा महानगरपालिका शाळा मैदान, चौघुले रोड, बोरिवली (पश्चिम) एफ. पी. नं. ४९०, बीएमसी प्लॉट, वेस्टसाईड मॉलसमोर, चिकूवाडी, बोरिवली (पश्चिम) सेक्टर ३ म्हाडा ग्रांडडच्या मागे ऑमकारेश्वर नागदेव मंदिर, बोरिवली (पश्चिम) जन. अरुणकुमार वैद्य मैदान, बोरिवली (पश्चिम) छत्रपती शिवाजी महाराज मैदान, बोरिवली (पश्चिम) नायतोडी मैदान, बोरिवली (पश्चिम)
आर उत्तर	१ १ १ १ १ १ १ १ १	न. भु. क्र. ५५१/ ए, वाय. सी. एम. गार्डनजवळील महानगरपालिकेचे मैदान, दहिसर (पश्चिम) दहिसर स्पोर्ट्स फाऊंडेशन, सी. एस. रोड, दहिसर (पूर्व), मुंबई - ४०० ०६८ सुहासिनी पावसकर मार्गालगत, क्रेसिंटा इमारतीच्या बाजूच्या महानगरपालिकेची मोकळी जागा, दहिसर (पूर्व), मुंबई - ४०० ०६८ पांडुरंग शास्त्री आठवले मैदान, संत चोखामेळा रोड, दहिसर (पूर्व), मुंबई - ४०० ०६८ युनिव्हर्सल शाळेच्या खेळाच्या मैदानासमोर, अशोकवन, दहिसर (पूर्व), मुंबई - ४०० ०६८ पी.सी.ओ. चौकी, वाय. आर. तावडे रोड, दहिसर (पूर्व), मुंबई - ४०००६८ तावडेवाडी, जयवंत सावंत रोड, दहिसर (पश्चिम), मुंबई - ४००००६८ कल्पना चावला रोड, नारायणा शाळेजवळील महानगरपालिका खेळाचे मैदान, दहिसर (पश्चिम)
आर दक्षिण	१ १ १ १ १	चारकोप सेक्टर- १, छत्रपती शिवाजी मैदान चारकोप सेक्टर- २, दादोजी कोंडदेव मैदान कोरा केंद्र मैदान, डिंगेश्वर तलावाजवळ कदमवाडी ग्राऊंड कांतिलाल रावजी माखेचा मैदान / उद्यान

नागरिकांच्या माहितीकरिता

विसर्जनाच्या दिवशी स्वराज्यभूमी (गिरगाव चौपाटी) येथील वाहतूक व इतर व्यवस्था दर्शविणारा संभाव्य आराखडा

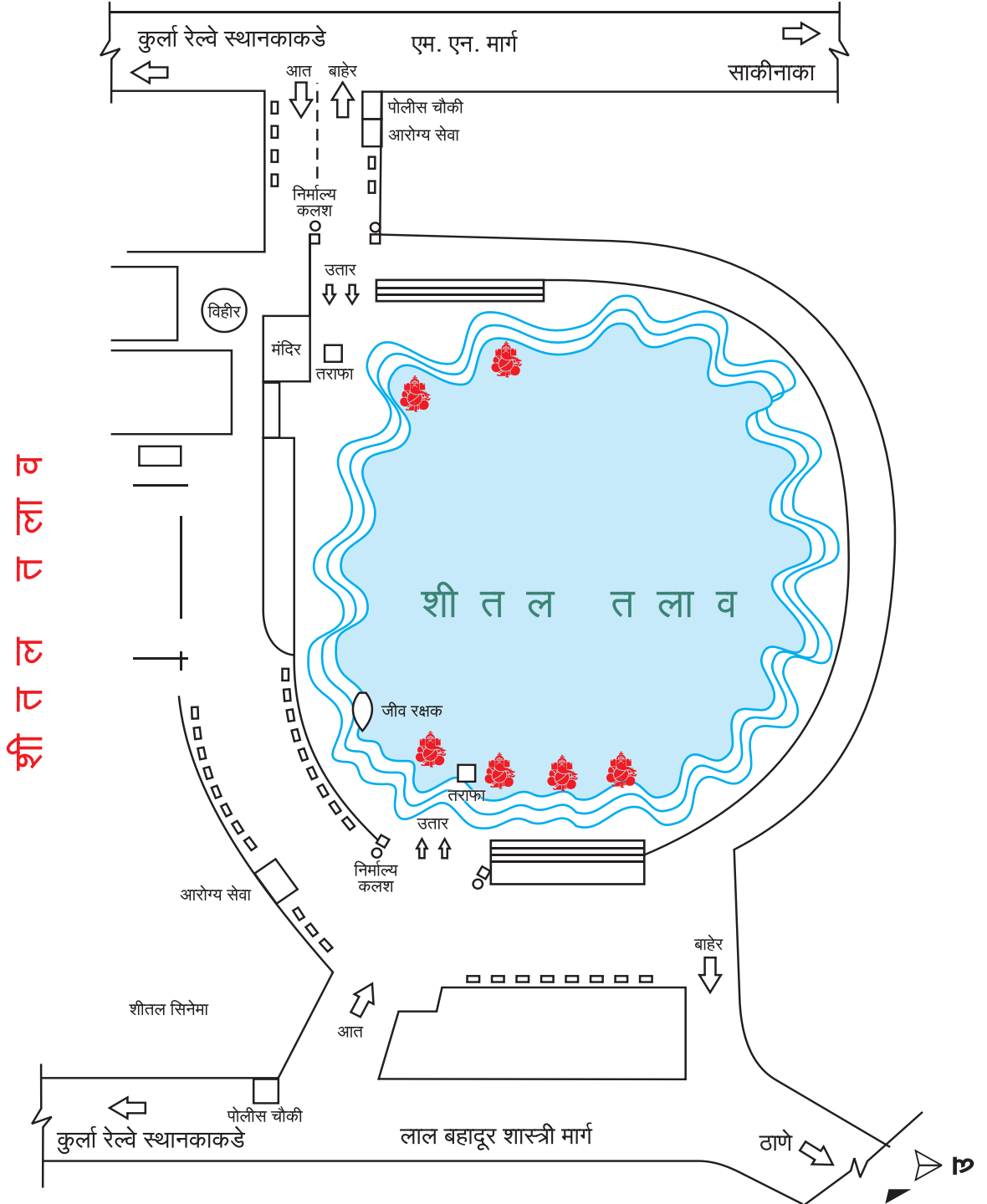
(वाहतूक पोलिसांकडून आगमन व विसर्जन व्यवस्थेसाठी वाहतूक व इतर व्यवस्था दर्शविणारा अद्ययावत आराखडा गणेशोत्सवापूर्वी प्रसिद्ध झाल्यास नागरिकांनी कृपया तो संदर्भित करावा.)

मेट्रोच्या कामांमुळे, धोकादायक उड्डाणपुलांमुळे व इतर तात्कालिक कारणांमुळे
वाहतूक व्यवस्थेमध्ये बदल संभवतो.

**नागरिकांच्या
माहितीकरिता**

**विसर्जनाच्या दिवशी पूर्व उपनगरातील शीतल तलाव येथील
वाहतूक व इतर व्यवस्था दर्शविणारा संभाव्य आराखडा**
(वाहतूक पोलिसांकडून आगमन व विसर्जन व्यवस्थेसाठी वाहतूक व इतर व्यवस्था दर्शविणारा
अद्ययावत आराखडा गणेशोत्सवापूर्वी प्रसिद्ध झाल्यास नागरिकांनी कृपया तो संदर्भित करावा.)

शीतल तलाव

**मेट्रोच्या कामांमुळे, धोकादायक उड्डाणपुलांमुळे व इतर तात्कालिक कारणांमुळे
वाहतूक व्यवस्थेमध्ये बदल संभवतो.**

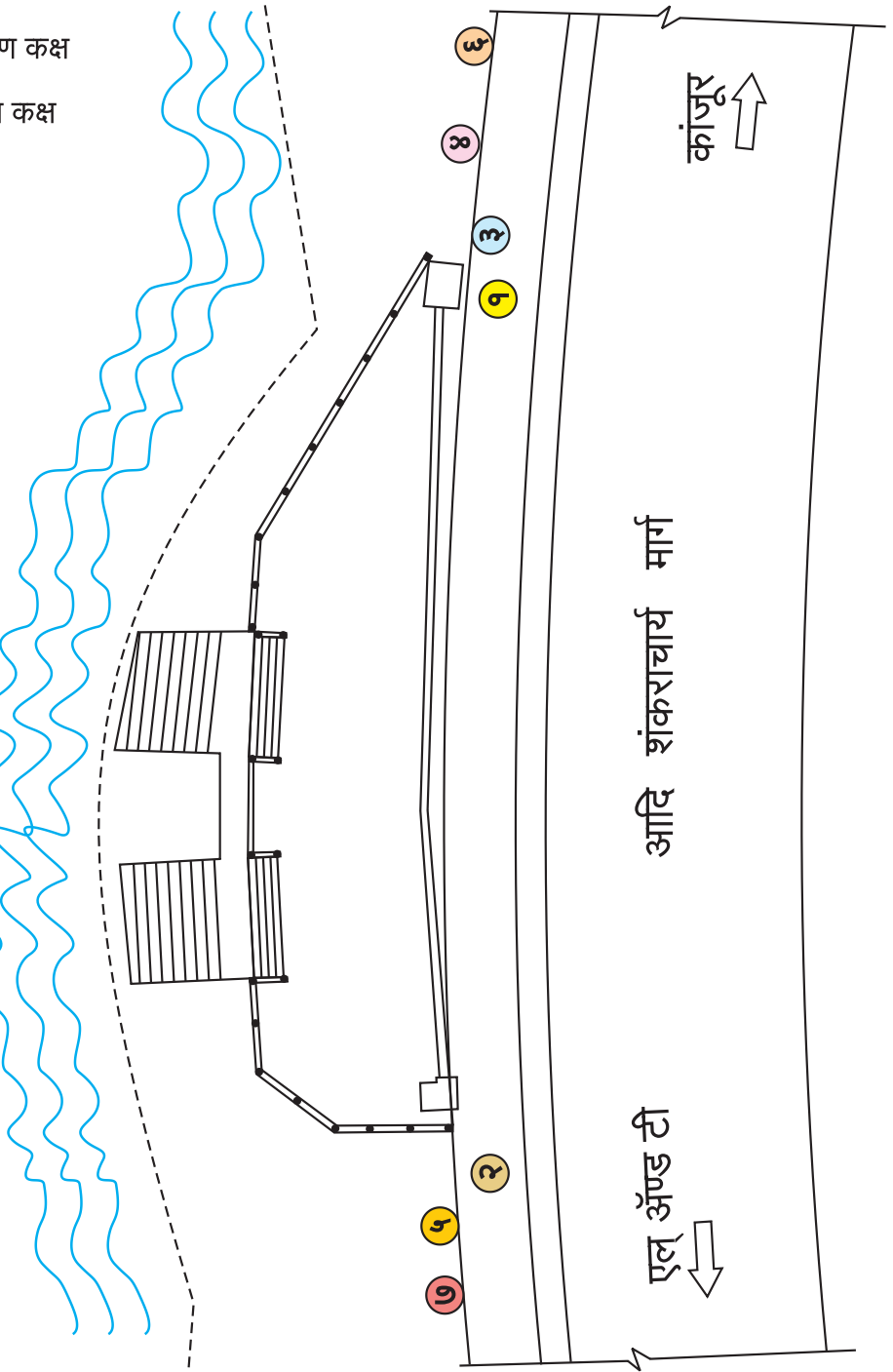
विसर्जनाच्या दिवशी पूर्व उपनगरातील पवई तलाव येथील
वाहतूक व इतर व्यवस्था दर्शविणारा संभाव्य आराखडा

(वाहतूक पोलिसांकडून आगमन व विसर्जन व्यवस्थेसाठी वाहतूक व इतर व्यवस्था दर्शविणारा अद्ययावत आराखडा गणेशोत्सवापूर्वी प्रसिद्ध झाल्यास नागरिकांनी कृपया तो संदर्भित करावा.)

- १ म.न.पा. नियंत्रण कक्ष
- २ पोलीस नियंत्रण कक्ष
- ३ पाण्याची टाकी
- ४ निर्माल्य कलश
- ५ निरीक्षण मनोरा
- ६ शौचालय
- ७ रुग्णवाहिका

प
व
ई
त
ला
व

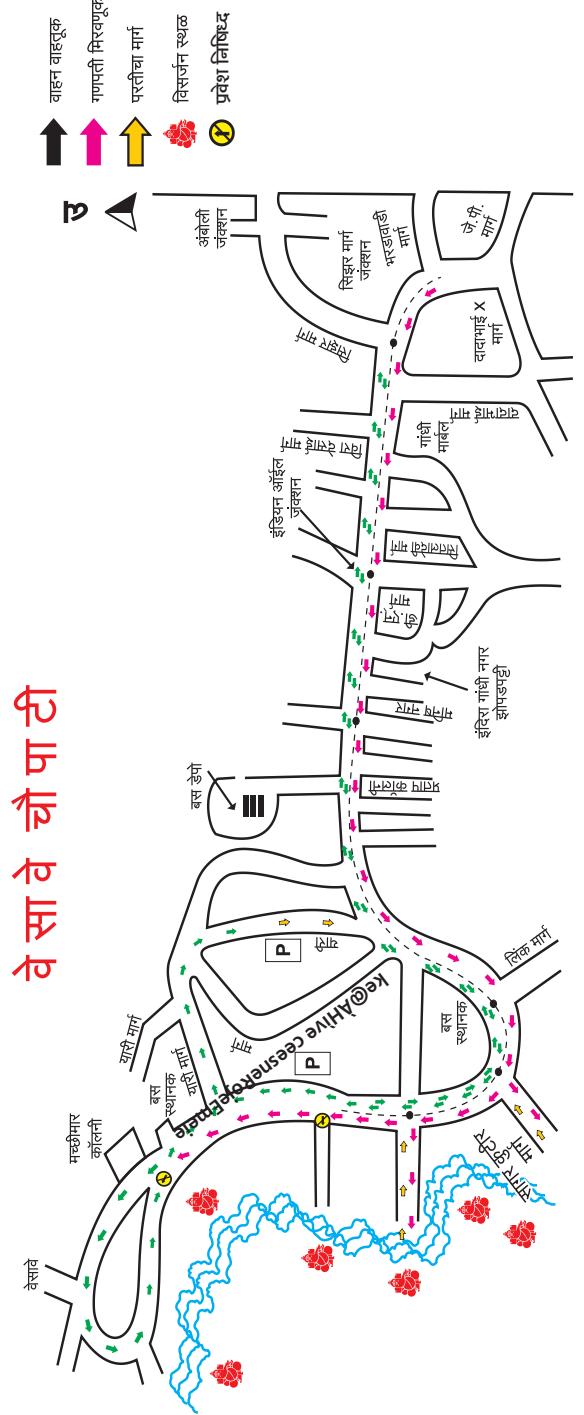
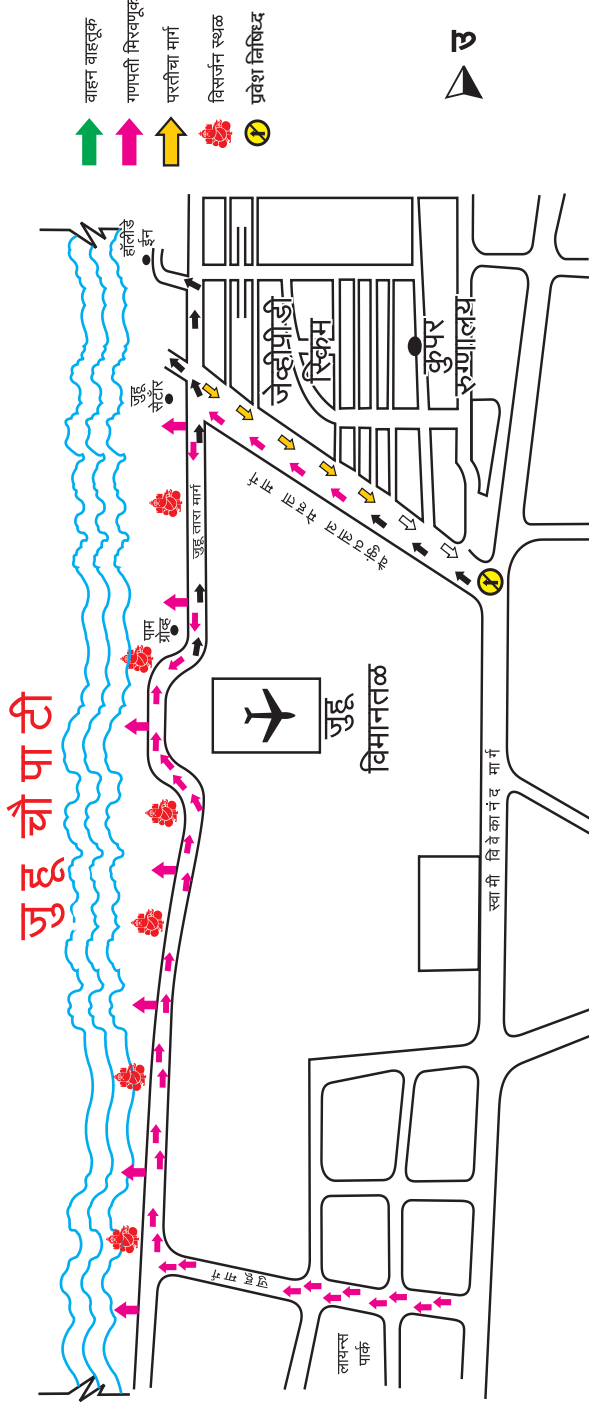

मेट्रोच्या कामांमुळे, धोकादायक उड्डाणपुलांमुळे व इतर तात्कालिक कारणांमुळे
वाहतूक व्यवस्थेमध्ये बदल संभवतो.

नागरिकांच्या माहितीकरिता

विसर्जनाच्या दिवशी जुहू चौपाटी व वेसावे येथील वाहतूक व इतर व्यवस्था दर्शविणारा संभाव्य आराखडा

(वाहतूक पोलिसांकडून आगमन व विसर्जन व्यवस्थेसाठी वाहतूक व इतर व्यवस्था दर्शविणारा अद्ययावत आराखडा गणेशोत्सवापूर्वी प्रसिद्ध झाल्यास नागरिकांनी कृपया तो संदर्भित करावा.)

मेट्रोच्या कामांमुळे, धोकादायक उड्डाणपुलांमुळे व इतर तात्कालिक कारणांमुळे
वाहतूक व्यवस्थेमध्ये बदल संभवतो.

श्रीगणेशोत्सव - २०२४ : नियोजन व सुविधा

नैसर्गिक विसर्जन स्थळे - ६७

कृत्रिम विसर्जन स्थळे - २०४

विसर्जन स्थळांवर पुरविण्यात आलेल्या सुविधा

नियंत्रण कक्ष : १९२ । स्टील प्लेट : ४७८ । जीवरक्षक : ७६१ । मोटारबोट : ४८
जर्मन तराफा : ४३ । स्वागत कक्ष : ७२ । फ्लड लाईट : १०९७ । सर्व लाईट : २७
प्रथमोपचार केंद्र : ७५ । निर्माल्य कलश : १६३ । निर्माल्य वाहन/डंपर/टेंपो : २७४
तात्पुरती शौचालये : १२७ । निरीक्षण मनोरे : ६६ । रुग्णवाहिकांची संख्या : ६७
संरक्षक कटडे : आवश्यकतेनुसार । विद्युत व्यवस्था : आवश्यकतेनुसार

बृहन्मुंबई महानगरपालिका, जनसंपर्क विभागातर्फे आयोजित
श्रीगणेश गौरव पुरस्कार २०२४ या स्पर्धेतील पुरस्कार प्राप्त मंडळे

प्रथम पुरस्कार

स्वप्नाक्षय मित्र मंडळ, सात बंगला, अंधेरी (पश्चिम)

द्वितीय पुरस्कार

पंचगंगा सार्वजनिक उत्सव मंडळ, ना. म. जोशी मार्ग, लोअर परेल, मुंबई.

तृतीय पुरस्कार

युवक उत्कर्ष मंडळ, गेट नंबर ०६, मालवणी, मालाड, अंधेरी (पश्चिम).

बृहन्मुंबई महानगरपालिका, जनसंपर्क विभागातर्फे आयोजित
श्रीगणेश गौरव पुरस्कार २०२४ या स्पर्धेतील पुरस्कार प्राप्त मंडळे

सर्वोत्कृष्ट
मूर्तीकार पुरस्कार

श्री. पंकज मेस्त्री यांना साईविहार विकास मंडळ, भांडुप (पश्चिम) येथील मूर्तीसाठी.

सर्वोत्कृष्ट
नेपरचकार
पुरस्कार

श्री. सुमित पाटील यांना शिवाजी पार्क हाऊस गणेश मंडळ, दादर (पश्चिम) येथील सजावटीसाठी.

शाडू मातीची
सर्वोत्कृष्ट मूर्ती
पुरस्कार

श्री गणेश क्रीडा मंडळ, जाधव चाल, काजुवाडी, अंधेरी (पूर्व).

बृहन्मुंबई महानगरपालिका, जनसंपर्क विभागातर्फे आयोजित
श्रीगणेश गौरव पुरस्कार २०२४ या स्पर्धेतील पुरस्कार प्राप्त मंडळे

धसवाडी सार्वजनिक गणेशोत्सव मंडळ, ठाकूरद्वार, गिरगाव, मुंबई.

रंगारी बदक चाल रहिवाशी संघ, सार्वजनिक उत्सव मंडळ, कालाचौकी, मुंबई.

ताराबाग सार्वजनिक गणेशोत्सव मंडळ, ताराबाग, माझगाव, मुंबई.

नवतरुण मित्र मंडळ, कोकणी पाडा, गावदेवी नगर, दहिसर (पूर्व), मुंबई.

बर्वेनगर व अखिल भटवाडी सार्वजनिक गणेशोत्सव मंडळ, घाटकोपर (पश्चिम), मुंबई.

समाज प्रबोधन -

- १) विघ्नहर्ता रहिवाशी मित्र मंडळ, बोरिवली (पूर्व)
- २) शिवगर्जना तरुण मित्र मंडळ, अंधेरी (पूर्व)
- ३) साईदर्शन मित्र मंडळ, बोरिवली (पश्चिम)

व्यसनममुक्ती प्रबोधन -

- अखिल भटवाडी सार्वजनिक उत्सव मंडळ,
सिद्धीगणेश, घाटकोपर (पश्चिम)

मतदानविषयक जनजागृती (लहान मुलांची सजावट)-
इलेव्हन इविल्स क्रिकेट क्लब, धाराशिव मंदिर,
धारावी

पर्यावरण तसेच घनकचरा व्यवस्थापन जनजागृती -
ज्ञानेश्वर नगर सार्वजनिक गणेशोत्सव मंडळ,
दहिसर (पूर्व)

सुबक शाहू मूर्ती -
श्री श्रद्धा मित्रमंडळ दहिसर (पूर्व)

रस्ते आणि अपघात जनजागृती -
बालमित्र कला मंडळ, विक्रोळी (पश्चिम)

सामाजिक जनजागृती -
गोकुळनगर सार्वजनिक मंडळ, दहिसर (पूर्व)

मराठी भाषा प्रबोधन -
हनुमान सेवा मंडळ, धारावी

मुखपृष्ठ श्रीगणेशमूर्ती : 'श्रीगणेश गौरव पुरस्कार २०२४' मध्ये 'शाहू मातीची सर्वोत्कृष्ट मूर्ती' ठरलेली श्रीगणेशमूर्ती.
मूर्तिकार: श्री. सतीश गिरकर, श्री गणेश क्रीडा मंडळ, जाधव चाळ, काजूवाडी, अंधेरी (पूर्व).

सर्वोत्तम नैसर्गिक श्रीगणेशमूर्ती विसर्जन स्थळ व कृत्रिम विसर्जन स्थळ स्पर्धा - २०२४

महाराष्ट्र शासनाच्या निर्देशानुसार पर्यावरणपूरक श्रीगणेशोत्सवास प्रोत्साहन देण्याचा एक भाग म्हणून परिमंडळनिहाय सर्वोत्तम नैसर्गिक श्रीगणेशमूर्ती विसर्जन स्थळ व कृत्रिम विसर्जन स्थळ स्पर्धा देखील घेण्यात आली. या स्पर्धेत सर्वोत्तम ठरलेल्या श्रीगणेशमूर्ती विसर्जन स्थळांचा तपशील खालीलप्रमाणे

परिमंडळ निहाय सर्वोत्तम नैसर्गिक श्रीगणेशमूर्ती विसर्जन स्थळ व कृत्रिम विसर्जन स्थळ स्पर्धा २०२४		
परिमंडळ	सर्वोत्तम नैसर्गिक श्रीगणेशमूर्ती विसर्जन स्थळ	कृत्रिम श्रीगणेशमूर्ती विसर्जन स्थळ
उप आयुक्त (परिमंडळ - १)	स्वराज्यभूमी (गिरगाव चौपाटी)(डी विभाग)	गेट वे ऑफ इंडिया (ए विभाग)
उप आयुक्त (परिमंडळ - २)	एम. बी. राऊत मार्ग व माहीम रेती बंदर चौपाटी (जी उत्तर विभाग)	क्रीडा भवन, (जी उत्तर विभाग)
उप आयुक्त (परिमंडळ - ३)	लोकमान्य टिळक तलाव, शाम नगर (के पूर्व विभाग)	चेतना महाविद्यालय शेजारील जिल्हाधिकारी कार्यालयाजवळील, वांद्रे (पूर्व), (एच पूर्व विभाग)
उप आयुक्त (परिमंडळ - ४)	जुहू समुद्रकिनारा (के पश्चिम विभाग)	लल्लूभाई पार्क, विलेपार्ले (पश्चिम) (के पश्चिम विभाग)
उप आयुक्त (परिमंडळ - ५)	चरई तलाव, हेमू कलानी मार्ग (एम पश्चिम विभाग)	वस्ताद लहूजी साळवे मैदान, विजय फायर रोड, चांदिवली, (एल विभाग)
उप आयुक्त (परिमंडळ - ६)	पवारवाडी घाट, पवई तलाव (एस विभाग)	आचार्य अत्रे मैदान, पंतनगर, घाटकोपर (पूर्व) (एन विभाग)
उप आयुक्त (परिमंडळ - ७)	गोराई जेटी, बोरिवली (पश्चिम) (आर मध्य विभाग)	महाराणा प्रताप उद्यान, लोखंडवाला, कांदिवली (पूर्व), (आर दक्षिण विभाग) युनिव्हर्सल शाळेच्या मैदानासमोर, अशोकवन, दहिसर (पूर्व), (आर उत्तर विभाग)

सदर स्पर्धा आयोजनाचे मूळ उद्दिष्ट श्रीगणेशमूर्ती विसर्जन स्थळावरील व्यवस्थापन, गुणवत्ता सुधारणा करणे, शिस्तबद्ध व नियोजनबद्ध श्रीगणेशमूर्ती विसर्जन प्रक्रिया प्रशासनाने राबविणे व नागरिकांना योग्य व चांगल्या प्रतीच्या सोयीसुविधा पुरवून, नागरिकांना पर्यावरणपूरक सण साजरे करणेबाबत जागरूक करणे आहे.

॥ श्री गणेश भक्तांसाठी विनम्र सूचना ॥

- मंडपाचा आकार लहान असावा.
- श्रीगणेशोत्सव मंडळाचा परिसर सदैव स्वच्छ ठेवावा.
- मंडप परिसरात ध्वनिक्षेपकाद्वारे होणारे ध्वनी प्रदूषण टाळावे.
- मंडपाच्या जागेत ज्वलनशील वस्तूंचा साठा करू नये, तसेच आग प्रतिबंधक उपकरणे ठेवावीत.
- श्रीगणेशोत्सवात निर्माण होणारे निर्माल्य हे कचरा कुंडीत न टाकता ते कापडी पिशवीत भरून निर्माल्य - कलशातच टाकावे.
- प्रतिबंधित प्लास्टिक पिशव्यांचा वापर करू नये.
- देखावे पाहताना लहान मुलांची काळजी घ्यावी.
- आपत्कालीन परिस्थितीत नागरिकांनी पोलीस, बृहन्मुंबई महानगरपालिका यांच्याद्वारे दिल्या जाणाऱ्या सूचनांचे काटेकोरपणे पालन करावे.
- श्रीगणेशमूर्ती विसर्जनदिनी पावित्र्य व मांगल्य जपावे.
- माव्यापासून तयार केलेली मिठाई वा खाद्यपदार्थ खरेदी करताना ती शिल्ली व खवट असणार नाही याची दक्षता घ्यावी.
- जलप्रदूषण होईल असे रंग वापरू नयेत. त्या ऐवजी पर्यावरणपूरक रंगांचा वापर करावा.
- सजावटीसाठी थर्माकोलचा वापर न करता केवळ कागदी मखरांचा व पर्यावरणपूरक बाबींचा वापर करावा.
- आपत्कालीन परिस्थितीत बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या नियंत्रण कक्षाच्या १९१६ या दूरध्वनीवर संपर्क साधावा.
- सर्व सार्वजनिक धार्मिक उत्सव मंडळे, त्यांचे पदाधिकारी आणि प्रसाद उत्पादन - वितरण करणारे अन्न व्यावसायिक यांना सूचित करण्यात येते की, 'अन्न सुरक्षा व मानके अधिनियम २००६' व त्या अंतर्गत नियमन २०११ मधील तरतुदींचे पालन करणे बंधनकारक आहे.
- प्रसाद तयार करताना (उत्पादनाची) जागा स्वच्छ व आरोग्यदायक असावी. (प्रसादासाठी लागणारी भांडी स्वच्छ, आरोग्यदायी व झाकण असलेली असावी.)
- प्रसादासाठी लागणारा कच्चा माल/अन्न पदार्थ परवाना धारक अथवा नोंदणीकृत अन्न व्यावसायिकांकडूनच खरेदी करावा. तसेच प्रसाद बनविणाऱ्या कॅटरर्सची संपूर्ण माहिती ठेवावी. कॅटरर्स हा परवानाधारक असावा.
- प्रसाद म्हणून फळांचा वापर करताना फळांची खरेदी ही ओळखीच्या, परवाना/नोंदणी धारकाकडून करावी. कच्च्या, सडलेल्या किंवा खराब फळांचा वापर करू नये.
- आवश्यक तेवढ्याच प्रसादाची निर्मिती करावी.
- प्रसाद बनविण्यासाठी लागणारे पाणी पिण्यास योग्य (पोटेबल) असावे.
- प्रसाद उत्पादन व वितरण करणारा स्वयंसेवक हा कुठल्याही संसर्गजन्य रोगापासून मुक्त असल्याची खात्री करून घ्यावी.
- खवा/माव्याचा प्रसादामध्ये वापर होत असल्यास त्या बदल विशेष दक्षता घ्यावी.
- अन्न सुरक्षा अधिकारी आल्यास एक जबाबदार व्यक्ती नेमून त्यास संपूर्ण सहकार्य करावे व त्याने दिलेल्या स्वच्छता विषयक सूचनांचे पालन करावे.
- अन्न/प्रसाद या बाबत काही संशय असल्यास आपल्या क्षेत्राच्या अन्न सुरक्षा अधिकारी अथवा सहाय्यक आयुक्त (अन्न) तथा पदनिर्देशित अधिकारी यांच्याशी प्रत्यक्ष संपर्क साधावा.
- तसेच संबंधित महानगरपालिका विभाग कार्यालयातील वैद्यकीय अधिकारी (आरोग्य) यांच्याशी संपर्क साधता येवू शकेल.
- वरील संदर्भित माहिती/तक्रार/सूचना असल्यास 'एफडीए' कार्यालयाशी संपर्क साधावा.

मुंबई महानगरीचा मानबिंदू असलेला श्रीगणेशोत्सव सोहळा पर्यावरणपूरक पद्धतीने साजरा करा !

उप आयुक्त (परिमंडळ - २)
तथा श्रीगणेशोत्सव समन्वयक

अतिरिक्त महानगरपालिका आयुक्त
(पूर्व उपनगरे)

महानगरपालिका आयुक्त तथा प्रशासक,
बृहन्मुंबई महानगरपालिका

ही पुस्तिका डाऊनलोड
करण्यासाठी 'क्यूआर कोड'
स्कॅन करा.

श्रीगणेशमूर्ती विसर्जनासाठी
कृत्रिम तलावांच्या माहितीकरिता
'क्यूआर कोड' स्कॅन करा.

पर्यावरण संतुलित ठेवण्याची जबाबदारी आहे आपणा सर्व मुंबईकरांची !

तानाजी कांबळे, जनसंपर्क अधिकारी यांनी बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुख्यालय, येथून प्रकाशित केले.

। मुद्रक : व्यवस्थापक, बृहन्मुंबई महानगरपालिका मुद्रणालय, मुंबई ४०० ०११ ।